

De transfiguratione metallorum et occulta, summaque antiquorum philosophorum medicina, libellus / Morieno Romano ... auctore ; accessit huic nunc primum Chrysorrhēmōn, sive De arte chymica, dialogus ; qui praeclarissimas huius scientiae actiones, rationi, ac naturalibus principiis consentaneas esse demonstrat ; impostorum vero & sycophantarum somnia & nugae reteggit.

Contributors

Morienus, Romanus.
Khālid ibn Yazīd, al-Umawī, active 7th century.
Robert, of Chester, active 1143.
Darmstaedter, Ernst, 1877-

Publication/Creation

Hanoviae ad Moenum : Apud Guilielmum Antonium, 1593.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/n2r8h7q3>

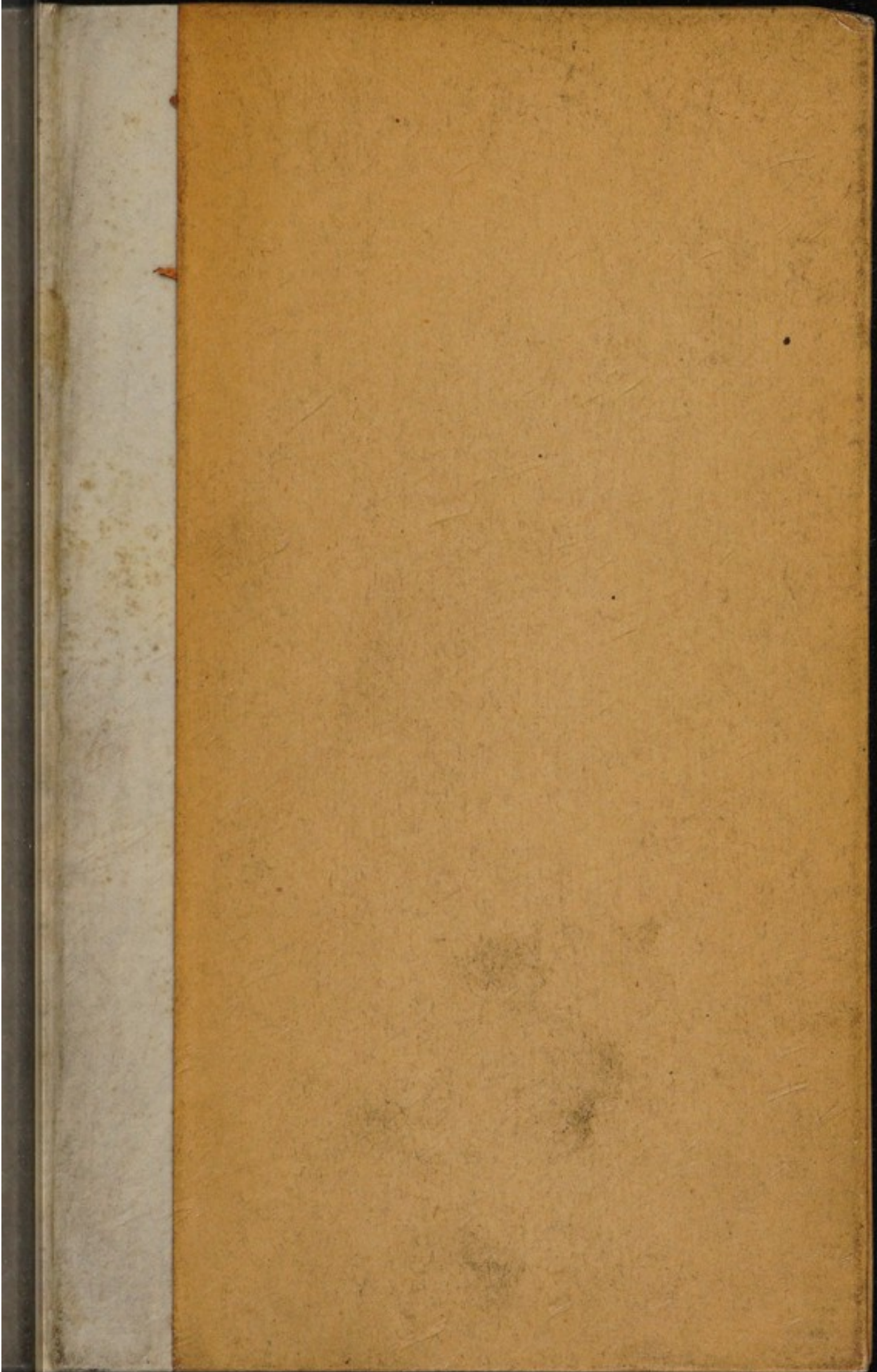
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

MORJENUS.

1593.

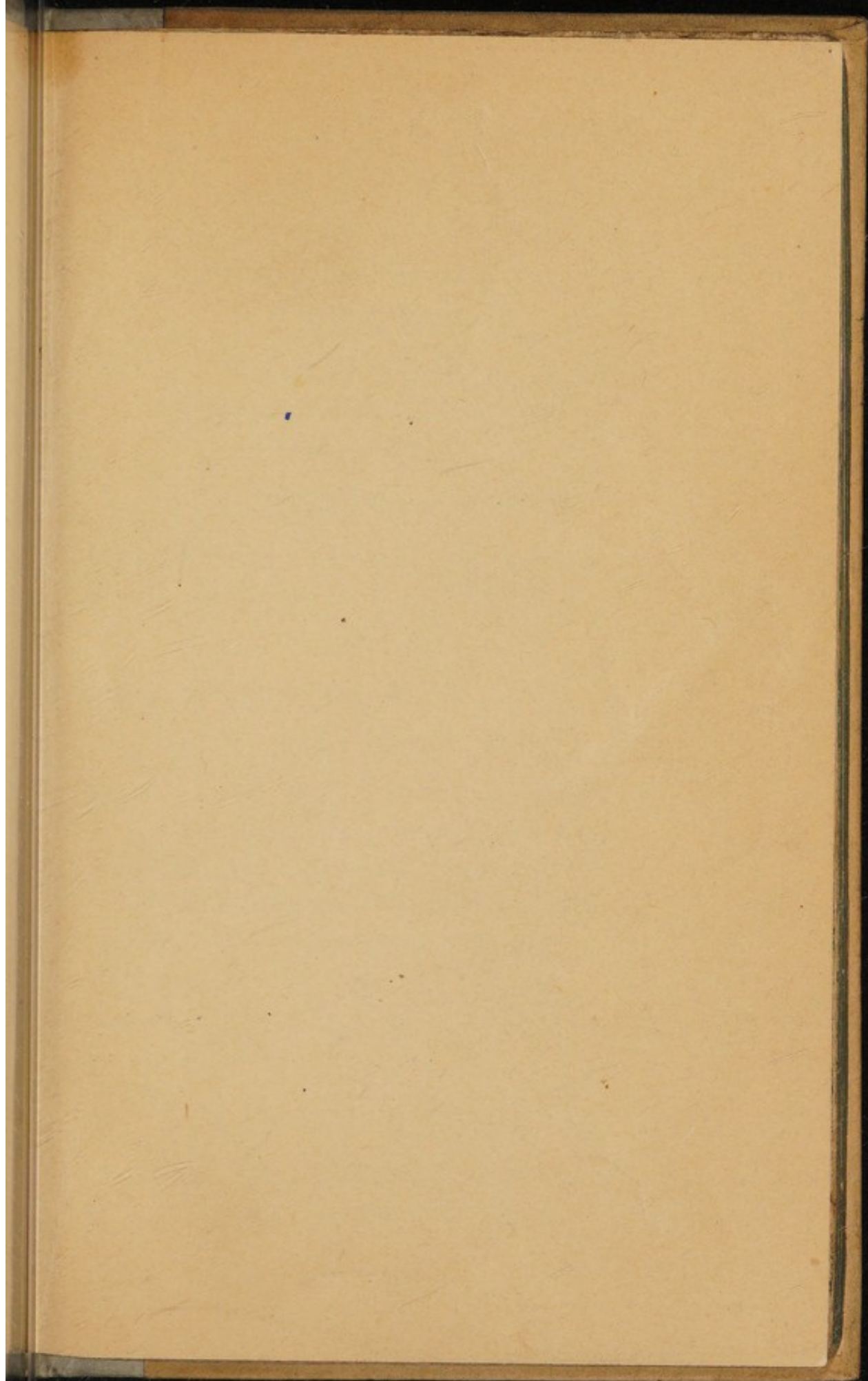

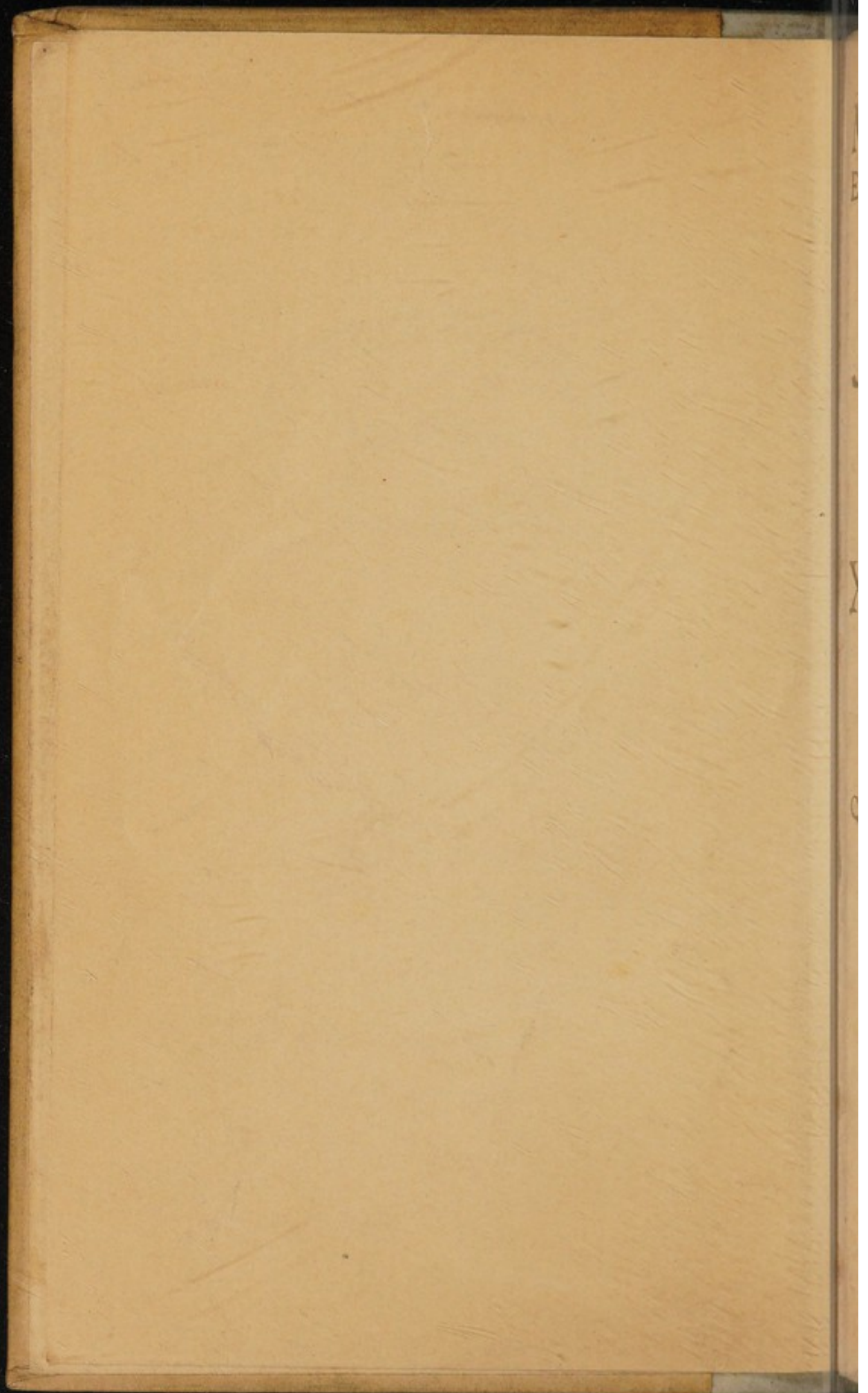
2

4458/A

N. VI. Mor

De Transfiguratione

70712

METALLORVM,
ET OCCVLTAE, SVM-
MAQVE ANTIQVORVM
philosophorum medicina,

LIBELLVS;

MORIENO ROMANO,
*quondam eremita Hierosolymi-
tano, auctore.*

Accessit huic nunc primum

ΧΡΥΣΟΡΡΗΜΩΝ:

Sive

De arte Chymica,

DIALOGVS;

QVI PRÆCLARISSIMAS
huius scientiæ actiones, rationi, ac natu-
ralibus principiis consentaneas esse de-
monstrat; impostorum vero & sycophan-
tarum somnia & nugas reteggit.

HANOVIAE AD MOENVM
Apud Guilielmum Antonium,
M D X C I I I.

ROBERTVS VAL-
LENSIS RVGL.

Spiritus intus inest, quem sumito,
(Corporis hæc est

Solve.

Sectio) seiunctis fæcibus; Arte
leui.

Fæcibus ac terra demissis igne be-
nigno,

Gela.

Sæpius asperfis. Intus *Elixir* ha-
bes.

TYPOGRAPHVS

candido Lectori S.

QVI nunc demum oculis tuis se offert
 auriferae artis libellus, & paucis antea
 visus, & saepe multis optatus fuit. Scripto-
 res inferioris aetatis, a quibus ille crebro lau-
 datur, hoc loco proferrem, si breuitatis stu-
 dium non vetaret. Fuit autem quondam
 ex Arabico sermone, in Latinum quomodo-
 cunq; conuersus. Duo peruetusta illius ex-
 emplaria, non ita pridem nacti sumus, quo-
 rum alterum, interpretis nomen praefert,
 alterum, supprimit. Loquendi modo trans-
 latores longe dissident, vt in eorum collatio-
 ne deprehendimus; & quamuis neuter satis
 dextere, & verbis bene Latinis, Morieni
 sententiam aperiat, incerti certe magis est
 inconcinna loquela; & quod pluris interest,
 in hoc etiam pleraque desiderantur, quae in
 illo nequaquam otiosa reperiuntur. Alioqui
 re congruunt; exceptis aliquot locis, forte
 scribarum vitio deprauatis. Castrensis igitur
 conuersionem, vt minus malam, ac ma-
 gis gratam emisimus; alterius tamen in
 margine adscripta discrepantia; quoties a-
 gitur de re alicuius momenti. Faxit Deus,
 vt hic quantuluscunque labor, tibi sit fru-
 ctuosus. Viue & vale.

I R R I S O R I,

Sapientiam.

OMNES Chryſopœiæ libros, ſimul
 & ſtudioſos, nullo diſcrimine ri-
 des. Qua gratia? Nam intempeſtius
 iſte riſus aliis videatur, ſi deſit cauſſa,
 quam ei obtendas. Nonne tu in Che-
 miæ profeſſoribus pecuniæ abundan-
 tiam, & in ſcriptoribus formularum
 veritatem deſideras? Scilicet, vnius-
 cuiuſq; & vniuerſorum nummos tra-
 ctasti, eorumque numerum ſubdixi-
 ſti; quin etiam, euoluisti omnia ſcripta
 auctorum eiſce artificii; immo vero
 ſingulas illorum ſententias perfecte
 intellexiſti; atque adeo, ſolerti qua-
 dam experientia, infidas eſſe probaſti.
 Sic iuſtus es deriſor; tuoque circum-
 ſpecto iudicio, **M O R I E N V S** etiam
 Romanus, vt in Chemiſtis, ita in nu-
 gatoribus non infimum locum obti-
 neat. Sed heuſtu, nobis ignotæ ſunt
 iſtiusmodi rationes; atque equidem,
 quod inter nos dicere liceat, nolim
 tibi prius ſubſcribere, quam abditum
 ipſius Morieni ſenſum, quem, ſi diis
 placet,

placet, pulcre calles, aperto sermone
ostendas; illiusque fallacias, experi-
mentorum, aut argumentorum viri-
bus conuincas. Si hoc præstiteris,
meritissimo certe, nobisque appro-
bantibus eum rideas: sin minus, tu
quidem, quantum coniectura augu-
ramur, fanitate eges; ac si me au-
dias, antequam morbus am-
plior fiat, Anticyras
nauigabis.

LIBER DE COMPOSITIONE ALCHYMIÆ, QUEM EDIDIT Morienus Romanus, Calid Regi Ægyptiorum: quem Robertus Castrensis de Arabico in Latinum transtulit.

ROBERTI CASTRENSIS PRÆFATIO.

HEGIMVS in historiis veterum autorum, tres fuisse philosophos, quorum unusquisque Hermes vocabatur. Primus autem illorum fuit Enoch, qui alio nomine Hermes, & alio nomine vocabatur Mercurius. Secundus vero fuit Noë, qui similiter alio nomine Hermes, & alio nomine Mercurius est nuncupatus. Eorum autem tertius, fuit Hermes, qui post diluuium in Ægypto regnavit, & eius regnum diu obtinuit. Iste autem a nostris antecessoribus dictus est Triplex, propter trinam virtutum collectionem, sibi videlicet a domino Deo attributam. Erat autem iste Rex & philosophus & propheta. Iste vero fuit Hermes, qui post diluuium omnium artium & disciplinarum, tam liberalium, quam etiam mechanicarum, primus fuit inuentor & editor. Omnes namque qui post ipsum fuere, suo itinere incedere, & suis vestigiis inherere nitabantur. Quid plura? longum esset nobis & etiam difficile, tanti actans

ac tam magni viri virtutum ornamenta & a-
 ctus, in memoriam ad presens reducere. Cum &
 hoc genus dicendi in huius libri diuini transla-
 tione non suscepimus: nec etiam nostri ingenii te-
 nuitas, aut studium vel scribendi ocium, nobis
 ad haec explicanda possint sufficere. Sed idcirco
 eius nomen in huius libri prologo introduximus;
 quoniam ille hunc librum primus inuenit & edi-
 dit. Hic est namque liber diuinus, & totus diui-
 nitate plenissimus. In eo enim duorum testamen-
 torum (veteris scilicet & noui) continetur vera
 probatio. Si quis namque in hoc libro multum
 studuerit, & cum plenarie intellexerit, veritas
 utriusque testamenti, necnon & utriusque vite
 modus & sufficientia, illum latere non poterunt.
 Hic est autem liber, qui nominatus est LIBER
 DE COMPOSITIONE ALCHYMIAE. Et
 quoniam quid sit Alchymia, & quae sit sua com-
 positio, nondum fere nostra cognouit Latinitas,
 in presenti sermone posui istud verbū, licet igno-
 tum & admirabile, ut sub diffinitione clarescet.
 Hermes vero, & alii qui post ipsum fuere, hoc vo-
 cabulum ita diffiniunt, ut in libro De substantia-
 rum mutatione. Alchymia, est substantia cor-
 poreae ex vno, & per vnum composita sim-
 pliciter, preciosiora ad inuicem per cognationem
 & effectum coniungens, & eadem naturali
 commixtione, in genus melioris naturaliter
 conuertens. In sequentibus vero hoc
 quod diximus, explanabitur, ubi & de eius com-
 positione ad plenum tractabitur. Sed nos, licet in

Quid sit
 Alchymia.

8 ROB. CAST. PRÆFAT.

nobis tenuē sit ingenium, & Latinitas permodi-
ca, hoc tamen tantum ac tam magnum opus ad
transferendum de Arabico in Latinum susce-
pimus. Vnde & de singulari gratia nobis a Deo
inter modernos collata, summo illi Deo viuo, qui
trinus exstat & vnus, grates referimus. No-
men autem meum in principio prologi taceri non
placuit, ne aliquis hunc nostrum laborem sibi
assumeret, & etiam eius laudem & meritum sibi
quasi proprium vendicaret. Quid amplius?
humilis omnes rogo & obsecro, ne quis nostrorum
erga meum nomen mentis liuore (quod sæpe
multis consuevit) tabescat. Scit namque Deus
omnium cui suam conferat gratiam; & spiritus
ex gratia procedit, qui quos vult, inspirat. Me-
rito igitur gaudere debemus, quum omnium
creator & conditor omnibus quasi particu-
larem suam monstret diuinitatem,

Illa nos tota non
lateat.

MORIE-

9
MORIENI RO-

MANI EREMITÆ

Hierosolymitani,

S E R M O.

MNES Philosophiæ partes, mens Hermetis diuina plenariè attigit. Quum autem ille per annos multos in magisterii superioris inuentione & editione studuisset, tandem hoc magisterium inuenit primus & edidit, ac de eo librum composuit, quem sibi met proprium deputauit, & post suum obitum suis discipulis in hereditatem dereliquit. Post obitum vero illius, discipuli eius in hoc libro & eius præceptis, per multa tempora studuere, ut scilicet eius effectum adipisci possent. Postquam ergo suum consequuti sunt effectum, de eo varia & etiam innumerabilia dedere præcepta. Quod idcirco fecerunt, ne ipsi, qui post ipsos hanc adepti fuissent scientiam, eam quasi vulgarem insipientibus detegissent. Post multum verò temporis a passione D. nostri Iesu Christi, surrexit quidam homo diuinus, donis spiritualibus præditus, qui, quum in diuinitate permultum temporis studuisset, inter libros diuinos hunc librum inuenit. *Adfar A-*
Fuit autem vir iste ab Alexandria oriundus, *lexandri-*
vnde suo nomine *Adfar Alexandrinus* uo-
nus.

IO MORIENI ROM. LIB.

cabatur. Hic vero, postquam librum præfatum inuenit, mente peruigili atque industria in eo studere non desinebat. Postquam vero in eo studuisset diu, eius effectum atq; scientiam ad plenum est adeptus. Ex hac igitur scientia vir iste diuinus multa, varia, & innumerabilia dedit præcepta. Quæ, quum sub suo nomine per vniuersas nostræ regionis partes diuulgata fuissent, mihi tunc temporis in vrbe Roma moranti, huius viri nominis & illius scientiæ fama quasi volando peruenit. Nam in eo tempore fui ego Romæ (vnde & ortus fueram) constitutus. Eram autem tunc iuuenis, cuius videlicet mentum prima lanugo nondum obduxerat, studens scilicet, & doctrina Christianus a primo ætatis gradu ab utroque parente effectus, cui etiam se tota iam Latinitas detexerat. Audito ergo huius viri nomine & fama, parentes & patriam simul festinus deserui, nec quieti nimix meos artus exhibui, quousque Alexandriam deuenissem. Ingressus vero sum ciuitatem, ac tam diu per vicos & calles nouus hospes incessi, donec huius viri domum inuenissem: tandem vero illius domum inueni, & eam ingressus sum; quam quum ingressus fuisset, hunc virum in suo oratorio sedentem, & in suis libris studentem inueni. At ille postquam oculos suos in me defixit, intuens me, ait, Amice, huc accede. Accessi autem ad illum, & iuxta eum super stramentum

DE TRANSFIG. METAL. II

tum, quod ibi fuerat appositum, consedi. Erat vir iam multum ætate decrepitus, sed adhuc vultu strenuus, & facie & statura corporis decorus. Nam & eius vultus omnia quæ in illius mente latebant, se diligenter intuentibus indicabat. Postquam autem confabulati sumus, quæsiuit ille quo nomine nuncuparer, & vnde essem oriundus, & quæ meæ viæ causa exstitisset. At ego respondi, & illi dixi; Ego MORIENS vocor, natione Romanus; quem videlicet tui nominis & scientiæ fama, de parentibus & patria discedere coëgit. At ille subiunxit; Quænam est fides tua, aut cuius deorum cultor existis? At ego respondi; Fidem meam Christianam profiteor: nam Christi sum cultor, & illum Deum trinum & vnum adoro. Postea dixit Adfar; Bonum est autem te me inuenisse, & adhuc me homine mundano septum inuenisse. Propalabo namq; tibi totius diuinitatis secreta, quæ ferè omnibus hætenus detegere recusavi. Tu vero mihi totis mētis tuæ viribus intentus adesto: nam & ego te faciã totius meæ disciplinæ filium. His igitur altrinsecus dictis, nimio gaudio sum gauisus. Quid plura? Longum esset nobis in huius operis institutis, singula, de quibus adinuicem tractauimus, enumerare & dicere. Remansi tandem cum illo, & me illi in tantum amabilem exhibui, quod ille mihi totius diuinitatis secreta detexit. Postea mortuus est Adfar: Et ego post eius obitum, post dies paucos, ab Alexandria recessi & Hierosoly-

mam deueni, in cuius etiam finibus mihi e-
 remum elegi; in quo vitam meæ fidei & pro-
 fessione habilem ducere potuissem. Ante
 vero non multis annis surrexit quidam rex
 in Ægypto, nomine *Macoya*. Hic autem
 genuit filium, nomine *Gezid*, qui post mor-
 tem sui patris in Ægypto regnauit, & illius
 regnum obtinuit. *Gezid* autem genuit fili-
 um nomine *Calid*, qui post mortem sui pa-
 tris, diu in Ægypto regnauit. Fuit autem Rex
 iste sapiens & prudens vir, & in omni scien-
 tia perspicuus: diligebat enim multum sapi-
 entes & philosophos, propter disciplinam
 communem, sed maxime propter huius li-
 bri scientiam. Iste vero non sinebat incessan-
 ter per prouincias notas, ac ignotas inquire-
 re, si aliquem inuenisset, qui sibi huius libri
 documenta reuelare potuisset. Hoc igitur
 amore compulsus, multos sapientum &
 philosophorum secum retinebat, qui hu-
 ius libri magisterium se scire professi essent,
 cum penitus ignorarent. Hos quoque mul-
 tis & maximis ditabat donis, in eorum ver-
 bis diu confisus. Me itaque die quadam
 in eremo existente, fama huius regis mihi a
 quodam peregrino delata est: quam quum
 audissem, eremum dimisi, & quam citius po-
 tui, ad suæ regionis fines transmeaui: non
 scilicet ut ab eo diuitias, seu dona inquire-
 rem, sed ut dilectum donis specialibus in-
 struerem. Postquam vero suos fines sum in-
 gressus,

DE TRANSFIG. METAL. 13

gressus, loca quamplurima eundo lustraui, & tandem regem inueni. Quem cum inuenissem, & de quibusdam secum contulissem, inueni illum magnæ sapientiæ virum, & omnium virtutum ornamento prudentissimum. Dixi ergo ad illum, O bone Rex, Deus te ad melius conuertat. Volo autem vt iubeas mihi domum, & meo magisterio habilem præparari. Iussit ergo Rex mihi domum præparari, & ad meum libitum ornari. Introiui autem hanc domum, neque ab illa exiui, donec totum compleui magisterium; & completum in domo apposui, & circa vas, in quo fuerat positum, hæc verba depinxi:

OMNES AVTEM QUI SECUM OMNIA HABENT, ALIENO AUXILIO NULLA-TENVS INDIGENT. Postquam hæc scripsi verba, ab vrbe, & omni ipsa regione clam discessi, & ad meum eremum sum regressus.

Postea vero Rex domum, quam ego dimiseram, est ingressus, & magisterium perfectum, vt illud dimiseram, inuenit. Quod cum magis ac magis diligentius intueretur, vidit verba, quæ circum vas scripta dimiseram: quibus perlectis, ac bene intellectis, ilico me absentem defleuit, & omnibus, quos huius magisterii causa per multos annos secum retinuerat, iussit capita amputari. Dixit postea Rex, Aduocate Galip meum seruum fidelem. Erat autem Galip suus captiuus, quem sibi suus pater Gezid ante eius obitum, ob

*Galip man-
cipium &
fidelis ser-
uus Cali-
dis.*

fui fidelitatem dederat. Confidebat autem in eo Rex multum, qui dixit ei, O Galip serue mi, nescio quid mihi amodo sit agendum. Dixit autem Galip ad regem: Domine mi, Deus prouidebit quid deinceps simus acturi. Tristatus est autem rex multum, & vltquam credatur die ac nocte condoluit. Factum est autem deinde post annos aliquot, dum rex quadam die ad locum, qui dicitur *Dirmaram*, venandi studio exiret, quod Galip captiuus, hominem quendam in solitudinibus errantem inuenisset. Interrogauit eum, & dixit ei; Amice quis nam es tu, aut vnde venis, vel quo vadis? At ille homo respondit; Ego Hierosolymitanus sum: nam ego in Hierusalem natus sum, & per multos annos in montibus Hierosolymitanis cum quodam eremita conuersatus sum: me autem ibi morante, audiui quomodo Rex Calid incessanter perquireret, qui sibi magisterium Hermetis demonstraret. Postquam autem hoc de rege audiui, mox a mea patria discessi, vt & hoc Regi Calid nuntiafsem. Scio enim hominem in hoc magisterio doctissimum, quem Regi demonstrare valde desidero. Tunc ait Galip: Tace frater, tace, hucusque tibi dixisse sufficiat. Malo autem te viuere quam mori: nam multi ad regem venerunt, qui hoc magisterium se scire profitebantur, qui cum ad suæ professionis exitum peruenire non potuissent, a rege interfecti sunt.

Timeo

Que habentus narrata sunt, in altero exemplari incerti interpretis omissa deprehendimus.

DE TRANSFIG. METAL. 15

Timeo ergo & tu si cū huiusmodi sermone in conspectu regis adstiteris, ne interficiaris. Tunc homo ille ait; Noli timere hoc; sed in conspectu regis me venire ne differas. Galip igitur dicit, hoc mihi iam placet, sed caue ne moriaris. Adduxit ergo Galip hunc hominem, & statuit eum coram rege, & ait: O bone rex, ecce homo qui mori non metuit. Vt ergo rex suos oculos in eum defixit, intuens illum ait, Quis nam es tu? At ille respondens ait, Hierosolymitanus sum; qui quum in montibus cum quodam eremita conuersatus fuisset, audiui a multis tui nominis & bonitatis famam, & quomodo tu indefinenter quæras sapientes & doctos, qui videlicet magisterium Hermetis senis tibi ostendissent. Veni ergo ad te, ô bone rex, & vt tu meis acquiescas consiliis, & tui desiderii compos efficiaris. Scio namque virum in montibus Hierosolymitanis habitantem, cui omnis sapientia a domino Deo reuelata est. Nam in sua fide firmissimus à Deo & hominibus iudicatur. Die namque quadam, quum in suo eremo de rebus quamplurimis tentarem, contigit casu quod mihi diceret, se hoc magisterium posse perficere. Quo audito, quum in sua veritate sæpius mihi cognita confisus, tum ex hoc quod in omni anno multa auri & argenti pondera, vti ego sæpius videram, ad Hierusalem ciuitatem trans mittebat, sui sermone certissimus mecum sæpius confere-

bam; quod si ego in conspectu tuo assiste-
 rem, multis me ac magnis ditares donis, &
 numquam a tua gratia me separares. Tunc
 rex ait: Quis est huiusmodi sermo, quem tu
 dicis? ait quæ mens integra hucusque te ve-
 nire persuasit? Nescis stultissime, nescis quot
 & quales propter huiusmodi sermonem a
 me interfecti sunt. Sed & si ea quæ tu dicis
 (quod non opinor) vera fuissent, & multis tu
 ditareris donis, & numquam a mea gratia
 amodo separareris. Nam si vera non fuerint,
 maximum scias te subire tormentum. Tunc
 homo ille ait, O bone rex, utroque tui pro-
 missio sum placatus: tu tamen meis acquie-
 scas consiliis. Item rex ait, O homo, de qua-
 litate huiusmodi viri, & eius habitu mecum
 pauca conferas: venit namque ad me annis
 præteritis vir quidam, qui, ut verum tibi
 confitear, mihi hoc magisterium perfecit:
 qui cum perfecisset, rem effectam, sed non
 eius scientiam mihi dimisit, & clam secessit
 & abiit. Tunc homo ille ait: Vir iste nimis
 est ætate decrepitus, statura magnus, vultu
 & facie præclarus, moribus ornatus, cuius
 etiam vita & habitus Deo non displicent:
 est enim in montibus Hierosolymitanis ere-
 mita. Sed etsi nomen eius multum scire de-
 sideras, *Morienus Romanus, senex eremita*
 nominatur. Tunc conuersus Rex ad suum
 seruum Galip, dicit: hic verè est homo ille,
 de quo hæcenus tecum condolui. Dixit au-
 tem

tem Galip: O bone Rex, ita est, vt ego existimo. Gaius est rex multum, & vltra quam credi potest, hunc hominem benignius accepit. Iussit ergo rex huic homini dona dari quamplurima, & in simul maiora ei promissit. Hæc est igitur historia Morieni Romani: quomodo scilicet ipse magisterium Hermetis est adeptus.

Hic abrupto eiusdem narrationis contextu, inepte sub alia persona pergitur.

INCIPIT SERMO GALIP SERVI ET CAPTIVI REGIS Calid, filii Gezid, filii Macoya.

DIXIT Galip captiuus: Post paucos quidem dies postquam hæc ab eo homine regi nunciata fuissent, venit hic homo & stetit coram rege, & ait: O rex bone, Deus ad bonum te conuertat. Nolo autem vt ea quæ tibi promissimus diutius differamus. Aduoca ergo omnes tuos homines natu meliores, & ex eis mihi aliquos accommoda, qui mecum vadant & mecum simul reuertantur: grandis enim nobis restat via. At rex vultu placido illum intuens, ait, Bene dicis: fiat. Tunc iussit me rex festinanter coram se aduocari: qui quum coram se stetissem, dixit, ô Galip serue bone, congrega omnes meos natu meliores tecum, & ex illis quot & quales huic homini placuerint, elige, qui videlicet vobiscum simul vadant & reuertantur: nam ille dixit,

grandis nobis restat via. Feci igitur iuxta quod rex præceperat: & post paucos dies iter nostrum incepimus. Hierusalē quidem iter incepimus, & per multa loca inuia & deserta eundo, multos dies consumpsimus, & tandem Hierosolymam deuenimus. Qui quum in solitudinibus montium errando fatigaremur, inuenimus eremum in quo Morienus Romanus Senex eremita vitam suam ducebat. Quem quum ingrederemur, inuenimus ibi quendam virum senem, statura longum, in corpore macrum, vultu & facie præclarum; de cuius etiam situ & habitu, multum sumus admirati. Eius namque tota cutis ab asperitate cilicii, quo erat indutus, rugosa exsistebat. Tunc dixit nobis homo ille qui nos secum huc adduxerat: O focii, hic est Morienus Romanus Senex eremita. At ego dum magis ac magis illum diligentius intuerer, eum ilico agnoui: quo agnito, illum ex parte regis Calid salutavi. Cuius audito nomine, vir bonus subrisit, & nos propius iussit accedere. Gauisi sumus ergo, & læti cum eo confedimus. Interrogauit autem nos vir Dei, & de statu nostri regis, & de statu regni. quæ quum illi nuntiarem, viæ nostræ causam sibi propalavi. At ille ad se conuersus, ait: multum gaudeo filii, quoniam me inuenistis. Ibo enim vobiscum: vt & Rex Calid me diu exoptatum videat, & quæ sit mira creatoris potentia à me recognoscat.

Post-

Postquam igitur per dies aliquot artus nostros labore itineris fatigatos recreauimus, redeuntes iter incepimus, & in nostram patriam regressi sumus. Qui quum coram rege venissemus, vidit rex virum Dei: quem quum vidisset, ilico eum cognouit, & me recipiens, ait; O Galip serue bone, hic est vere vir propter quem tecum diu condolui. Volo autem vt ea quæ vobis in itinere obuiauerunt, mihi protinus edisseras. At ego totam rem a suo principio sibi ordine digessi. Agnouit ergo Rex virum Dei, quem adduximus, & eum iuxta se sedere fecit, & dixit ei: O senex, ego volo vt tu nomen tuum mihi dicas, & tuæ professionis modum pandas: non enim in altera vice licuit hæc omnia a te inquirere. De tuis namque verbis adhuc diffidebam. Tunc vir Dei respondit; Ego Morienus Romanns vocor. Mea autem professio, fidei Christianæ est. Mea quoq; religio & habitus, sunt eremitæ. Tunc Rex ait; O Moriene, quot transierunt anni, postquam vitam & habitum eremitæ elegisti? At ille respondit: Post quatuor quidem a morte * Herculis Regis eremita incedo. Placatus est igitur multum Rex super huius viri prudentiã, & eius humilitatem, & eius patientiam, & verecundiam ac venustatem. Non enim erat ille lingua verbosus, aut mente elatus: erat autem humilis, prudens, & beneuolus, vti talem esse decebat. Postea dixit Rex; O Moriene, nõne esset tibi

*Dialogus
Calidis &
Moriene.*

* al. *Hircal.*

*Religio &
natura
Moriene.*

melius cum conuentibus qui Deum orant, in ecclesiis consistere, quam solus in montibus & eorum solitudinibus habitare? At Morienus dixit; Bene habeas mi Rex: Bonum quod nunc habeo, & in futuro expecto, ex Deo est, & in eius manu collocatum. Ipse autem quod velit, faciat. Nec ego dubito, quin mihi inter conuentus, & cœtus maior inueniatur requies, & in solitudinibus, & montibus labor; sed nemo metit, nisi qui seminat; & quod seminauerit, hoc etiam metet. Spero itaque quod diuinitatis bonitas, in vita huius mundi me non derelinquat: nam requiei aditus nimis est coarctatus, neque ad illam quisquam potest ingredi, nisi per animæ afflictionem. Dixit ergo Rex; Omnia quidem quæ dicis, indubitanter vera sunt: * Sed quæ ex fide procedunt animo, falsa videntur. Hoc autem dicebat Rex, quoniam adhuc cultor idolorum erat. Respondit autem Morienus: Si ea quæ profero, tu vera esse concedis, animum, a quo illa procedunt, te verum esse & veridicum concedere necesse est. Nam ex veris, & vera procedunt; & ex falsis, falsa; ex æternis, æterna; ex transitoriis, transitoria; ex bonis bona; & ex malis, mala. Dixit itaque Rex: O Moriene, multa quidem mihi de te & tua constantia, & tua fide, sunt relata: vnde vehementer admiror, cum & illa videam & audiam iam esse vera. Hæc itaque fuit causa, quare multum

* al. si de pectore in Deo credenti procederent. hoc autem, &c.

tum & te videre, simulq; audire diu exoptaram. Volo namque vt inter quædam (de quibus erimus tractaturi) me quibusdam aliis quasi documentis instruas, simulque edoceas. Tunc dixit illi Morienus: O Rex, omnipotens Deus te ad melius conuertat: nam ego non sum de quo multum debeas admirari. Ex filiis Adæ vnus existo. Omnes quidem ex vno processimus, & iterum ad vnum, licet diuerso tramite, reuertemur. Temporum quidem longa mutatio, hominem sub tempore constitutum confundit, & mutat. Nec ego adhuc intantum sum mutatus, quod alii multi, qui ante me fuerunt, magis non mutantur. Vltimam autem mutationem, mors dira subsequitur; qua videlicet nulla pœna deterior iudicatur. Nam ante corporis & animæ coniunctionem, & post eorum dissolutionem, pœna omni morte crudelior animã expectat. Sed & omnipotens creator, qui omnia ex seipso creat & format, semper sit in nostro auxilio. Tunc dixit illi Rex; O Moriene, ex his quæ modo dicebas, video quod tu existimes me te velle deridere. Iuxta ergo hanc opinionem, licet senex & prudens videaris, potius es deridendus quam laudandus. Posthæc aduocauit me Rex, & dixit mihi: O Galip serue bone, vade & quære huic homini domum intus, scilicet & pulcram, & multo ornamento ornatam, sitque vicina palatio: simul quæras & homi-

nem suæ fidei professorem, doctum scilicet & senem, ac moribus ornatum, cuius dictis & monitu consoletur, & eius animus in pace resideat. Video enim illum quasi deteritum, & in me minime confidentem.

Feci igitur iuxta quod Rex mihi præcepit. Rex vero ad eum quotidie veniebat, & cum illo per horas aliquot residebat. Alloquebatur enim illum & confortabat; nihil tamen de suo magisterio eum interrogabat. Postquam autem inter illos magna notitia crevit, & amor, Morienus se Regi multum credidit, & in eo confidit. Interrogabat autem Rex, de Romanorum legibus, & vtrum secundum temporis clementiam, eorū leges mutarentur: de Regum, & consulum consuetudine, nec non & Græcorum historiis simul interrogabat. Et Morienus in his omnibus illi decenter respondebat. Dilexit igitur Rex Morienum, in tantum, in quantum antea neminem dilexerat. Factum est igitur, dum quadam die, in vnum fabularentur, quod Rex Morieno diceret, O senex sapientissime omnium, Scito quod ego diu a multis quæsiui magisterium Hermetis, sed neminem hactenus inuenire potui, qui rem eius veram mihi panderet. Ob hoc igitur in altera vice, quando tu a nostris finibus clam discessisti, postquam literas, quas circa vas, in quo positum fuerat magisterium, scripseras, legissem, & earum intellectum accepissem,

omni-

omnibus, quos propter hanc scientiam mecum per annos multos retinueram, ilico iussi capita amputari. Rogo igitur te ô senex bone, & omnium sapientissime, quatenus eius rationem veram, atque eius speciem, & substantiam mihi edisseras, vt mea diuturna expectatio, gauderet per te compleatur. Quod quidem si feceris, & me ipsum: & omnia que mecum possideo, acquires; & si libuerit, in tuam patriam, vnâ reuertemur. Nolo enim amodo te in me quôquomodo dubitare, neque tuo animo, vllum timorem ex vlla opinione conferas. Tunc Morienus respondit: O bone Rex & sapiens, Deus te conuertat ad melius. Nunc autem bene intelligo quapropter ad me misisti; indigebas enim me multum; & idcirco misisti. Ego autem ad te gaudenter adueni, vt & te hoc magisterium edoceam, & quæ sit mira Dei virtus, manifeste demonstrarem. Timorem autem, de quo paulo ante dicebas, non timeo, nec de te hæcenus despero. Omnis enim qui timuerit, in veritate non est perfectus. Et maximè sapientem timere aliquid non decet. Nam si timuerit, cito desperabit: Quod si desperauerit, eius animus vacillabit; nec vllatenus suæ intentionis consequetur effectum. Et quoniam iam nunc intelligo te me nimio amore amplecti, videoque te multum in tua inquisitione seuerum moribus esse, & actu pium, & patientem, nō decet me diutius hoc

magisterium tibi recondere, vel celare. Iam nunc ad tuum propositum, & tuam longam inquisitionem, facilius omnium peruenisti. Sit nomen Domini, per secula seculorum benedictum. Ad hæc ergo subrisit Rex, & ait: Nunc vero scio, quod omnis homo cui non præest patientia, festinatione crudeli confunditur. Festinatio enim ex parte Diaboli est, Ego autem * sum nepos Machoya, & filius Regis Gezid. Et non est aliqua fortitudo, nisi cum summo Deo, qui vnus est altissimus. Dixit autem Morienus: O bone Rex, Deus ad melius te conuertat. Esto modo ad iudicium huius magisterii, & scies illud bene, & intelliges. In illius vero introitu, & exitu, multum studere memento: quoniam omnia quæ illi pertinent annuente Domino, facilius consequeris.

Hæc enim res, quam iamdiu quæsiuisti, per vim aut iram non accipitur, nec perpetratur. Accipitur enim per patientiam, & humilitatem, & amorem certum, ac perfectissimum: Confert enim Deus hanc diuinam, & puram scientiam, suis fidelibus & seruis: illis scilicet, quibus eam a primæua rerum natura conferre disposuit, sua mirabili fortitudine. Quæ quum alicui ex suis fidelibus collata fuerit, decet ipsum prius præuidere, cui postea eam committat & detegat. Nam hæc res nihil iudicari, nisi donum Dei altissimi potest: qui prout vult, & etiam cui vult, ex suis

* al. sum filius Motay. Sed ante ament scriptum est hunc Gezid fuisse filium illius Machoya, siue Motay, & patrem Calidis.

Donum Dei.

ex suis seruis & fidelibus illud committit, & monstrat. Decet igitur eos, quibus hoc donum committitur, omnipotenti Deo esse in omnibus humiles, & omnino subiectos. Tunc Rex ait: nos quidem vere scimus & cognoscimus, quoniam nulla est rerum perfectio, absque diuinitatis auxilio, & eius demonstratione. Ipse enim est altissimus & impermutabilis. Postea aduocauit me Rex, & mihi dixit: O Galip serue bone, sede cito, & tuo stilo omnia, de quibus amodo ad inuicem tractabimus, memoriæ commenda. Tunc dixit Morienus: Omnipotens dominus, & omnium creator, ex omnipotentia sua seruos impotentes creauit; quoniam ipsi nequeunt eius ordinem transmutare; id est, nequeunt postponere ea, quæ ipse præponit, aut præponere ea quæ ipse postponit. Nec est aliquid scire possibile illis, nisi per illius demonstrationem; nec etiam aliquid consequi poterunt, nisi ille eos consequi illud præiudicauerit: nec quicquam retinere valebunt, nisi per fortitudinem a summo Deo sibi diuinitus collatam. Sed & (vnde magis est admirandum) animos suos etiam ipsi regere non possunt diutius, nisi vsque ad terminum, qui a Deo super eos constitutus est. Præponit enim dominus ex suis seruis quos vult, & eligit, vt hanc scientiam diuinam a Deo sibi delatam quarant, & quæsitam secum retineant.

Hæc enim scientia est, quæ dominum suum abstrahit ab huius mundi miseria, & ad scientiam bonorum futurorum reducit. In temporibus verò præteritis, semper vnus post alium hanc sapientiam sibi hereditabant; & post ista scientia fere fuit annullata. Sed libri multi veterum diuinorum remanserunt, in quibus illa continetur tota vera, & sine mendacio; nec tamen quisq; inueniebatur, qui videlicet ipsam tunc ad effectum perduceret: propter nomina multa & diuersa, quæ rebus ei attinentibus à sapientibus antiquioribus iam dudum fuerant imposita. Sed ego huius rei veritatem, vt olim tu cognouisti, perfecte retineo. Nostri quidem antecessores, huius magisterii nomina multiplicata & variata tradebant, grauissimis scientiis circumtecta; sed omnia tamen veridica & sæpius comprobata. Quod totum egisse arbitramur, propter stultorum insipientiam; vt dicta sua non intelligerent, nisi qui tali & tanto magisterio digni iudicarentur. Si quis ergo eorum dicta inuenerit, in illis diligenter studeat, donec ea recto modo intelligat. Non enim decet quemquam, se ab hoc magisterio retrahere; sed debet suam fidem, & suam spem in Deo altissimo firmiter configere, & illum incessanter ad hoc efflagitare, quatenus istud diuinum & admirabile opus possit perpetrare. Similiter Deum omnipotentem, & eius auxilium implorare,
 vt eum

*Obscuri-
tatis causa.*

vt cum Deus ad res meliores pulchriori modo conuertat, & faciat illum huius magisterii scientiam super lineam rectam, absque omni deuiatione, feliciter adipisci. Tunc rex ait, iam si libet, ô Moriene, hæc dicta atque mandata dici sufficiant. Ego enim illa bene retineo, & retenta pro posse obseruabo; & maxime quum tu senex & sapiens, hoc magisterium mihi propalare non negligas. Explana igitur mihi hoc quod diu exopto, explanatione facilima: ne eius studii grauitas in hac re me diu confundat. In primis igitur ab eius exordio mihi eam edisseras & dicas, vt omnis ordo præposterus, procul a nostra disputatione abiiciatur. Ad hæc Morienus respondit: Rem quidem ex ordine digestam tibi edicam: tu vero ea quæ velis amodo inquirere non differas.

INCIPIUNT INTERROGATIONES REGIS CALID,
& responsiones Morieni, de omnibus,
de quibus tota efficacia magisterii
Hermetis constare
comprobatur.

CALID Rex: O Moriene, primum quærere libet, quæ & qualis sit huiusmodi rei principalis substantia & materia; & vtrum multæ aut plures sint, aut ex vna tantummodo conficiatur. **MORIENVS.** Omnis

autem res, vsque dum per suum effectum dignoscatur, multorum testimonio verior comprobatur. Sed antequam antiquiora testimonia tibi in præsens educam, hoc quod nos de eius principali substantia & materia sæpe comprobauimus, explicabo. Si autem ea quæ tibi dixerò, & testimonia antiquorum recte inspexeris, bene aperte cognoscas, nos omnes in vno conuenire, & omnia quæ dicimus, vera præferre. Quod igitur interrogasti, sic accipe: Huius rei prima & principalis substantia & materia est vna, & de ea est vnum, & cum ea fit, neque aliquid sibi additur vel minuitur. Ecce iam habes quod interrogasti. Nunc vero testimonia antiquorum tibi educam, vt omnes in vnum concordare iudicemur. HERCVLES vero quidam Rex sapiens & Philosophus, quum a quibusdam suorum interrogaretur, dixit: Hoc autem magisterium ex vna primum radice procedit, quæ postmodum in plures res expanditur, & iterum ad vnum reuertitur: Et scito fore necesse recipere aërem. ARSICANVS * quoque philosophus ait, quatuor autem elementa, id est, calor, frigus, humiditas, & siccitas ex vno fonte procedunt, & eorum quædam ex iisdem conficiuntur. Ex his vero quatuor, quædam sunt quasi radices; & quædam quasi ex his radicibus composita. Quæ vero sunt radices, sunt aqua & ignis; quæ vero ex his composita, terra & aer.

Item

* al. Arsitanus.

Item ARSICANVS * ad MARIAM. No- * al. *Arsi-*
 ftra, inquit, aqua * super nostram terram ha- *tanus.*
 bet superamen, quæ est magna *, lucida, & * al. *Azone*
 pura. Nam & de grossitie aquæ terra con- * al. *magis*
 creatur. HERMES * quoque ait: TERRA * al. *Et di-*
 est mater elementorum: de terra procedunt, *xit alius, id*
 & ad terram reuertuntur. Hermes iterum *est, Moyses,*
 ait: Quomodo omnia ex vno procedunt, sic *quod o-*
 meum magisterium ex vna fit substantia, & *mnia de*
 materia. Et quomodo elementa quatuor, in *terra pro-*
 corpore humano continentur, sic Deus cre- *cedunt, &*
 auit illa sita & distincta, & coniuncta; colle- *ad eam re-*
 cta quoq; ac per totum corpus diffusa: quo- *uertuntur,*
 niam vnum corpus illa coniungit, & in v- *& dixit*
 num retinet, & tamen vnumquodque illo- *Hermes.*
 rum efficit opus ab opere alterius dissimile. *Sicut o-*
 Et licet in vno sint corpore, tamen diuersum *mnia ex*
 habent colorem & diuersum dominium. *vno, &c.*
 Eodem igitur modo de hoc magisterio in-
 telligendum est. Multa quoque huiusmodi
 testimonia, philosophi de hoc magisterio di-
 xere: quorum quædam in sequentibus dice-
 mus. REX CALID. Quo modo, & qua ra-
 tione fieri potest, quod huius magisterii vna
 sit radix, & vna substantia, & vna materia,
 quum apud Philosophos eius radices nomi-
 na multa, & multiplicata inueniantur? M O-
 RIENVS. Multiplicata quidem sunt eius ra-
 dicis nomina, sed si ea quæ supradicta sunt,
 recto ordine inspexeris, vnam eius radicem
 & substantiam & materiam inuenies. Quod

vt facilius accipias, adhuc quædam antiquo-
rum testimonia tibi referabo. REX CALID.
Perfice, mihi narrando huius operis magiste-
rium. MORIENS. Hercules * quidem ad
quosdam discipulorum dixit: Lapillus au-
tem dactyli, ex palma nutritur *, & palma ex
suo lapillo, ex cuius etiam radice plurimi Ra-
muli concrescunt, qui suum numerum mul-
tiplicant & augent propter eam. HERMES
autem ait: Respice Rubeum completum, &
Rubeum a sua rubedine diminutum, om-
nemque rubedinem: Considera quoque
citrinum completum, & citrinum a sua citri-
nitate diminutum, omnemque citrinitatem;
& nigrum quoque completum, & nigrum
a sua nigredine diminutum, omnemque ni-
gredinem. Similiter spica ex grano proce-
dit, & multi Ramuli ex vna arbore exeunt,
licet arbor a suo germine ortum assumat.
Quidam quoque homo sapiens, qui pro-
pter Deum, totum mundum dimiserat, ex-
emplum consimile nobis adducit. Ait enim;
Prima hominis creatio, est sperma; & de
vno grano centum grana procreantur, & de
germine magna concrescit arbor; & de vno
homine similiter mulier extrahitur, ex qui-
bus sæpe multi filii & filia in colore & aspe-
ctu, vel apparentia nascuntur dissimiles. Ite-
rum idem sapiens dicit: Considera sartor-
em, qui scilicet vestes suere consuevit,
quoniam de panno interulam, siue vestem
quam-

* al. Her-
bel.

* al. pro-
creatur.

quamlibet aliam componit, cuius scilicet partes, diuersa nomina sortiuntur, quæ etiam si naturaliter considerentur, ex ipso panno formatae inuenientur. Nam thorale, & manicæ, & girones, licet, quantum ad vestis partes, diuersa habeant nomina, tamen principalis eorum materia est pannus. Nam & de ipso panno fila, quibus partes ipsius vestis in vnum iungantur, extrahuntur; non quod ipse pannus alio a se diuerso ad hoc indigeat. Simili igitur modo, hoc magisterium est vnum per se existens, nec alio indiget. Quoniam apud philosophos hoc magisterium est tectum & absconsum, & vbi-cumq; fuerit, mille nominibus nominatum. Est etiam sigillatum, neque nisi sapientibus apertum: quoniam sapientes hoc magisterium multum quærunt, & quæsitum inueniunt, & inuentum simul amant & ornant: Stulti vero eum derident, & apud illos pro minimo; aut, quod verius, pro nihilo reputatur. Ignorant enim quid hoc sit: & hæc multa nomina sunt illa, quæ sapientes nominauerunt in libris suis, quorum vnum est sperma, quod quando vertitur, in sanguinem mutatur: ac demum coagulatur, & fit quasi frustum carnis commixtum, & tali modo fit, donec vna altera creatura succedente hominem fieri necesse est. Ex his quoque nominibus, est aliquod nomen, vt est palma, quemadmodum ex colore pomorum

eius, atque ex colore naturarum eius, antequam ad suam perfectionem perueniant. Aliud quoque nomen est, vt arbor malorum granatorum; & veluti triticum, & lac, atque alia nomina quamplurima, quorum omnium est vna radix: sed secundum diuersos effectus, diuersos colores, diuersas naturas, nomina multa atque diuersa, ipsi rei imponunt, vt HERIZARTEM * ait philosophus, Ego veritatem dico, quod nihil aliud huius magisterii actores in errores detrusit, nisi varietas & eius nominum multitudo: Sed si quis recte cognouerit, quod hæc nomina non sunt nisi colores in coniunctione apparentes, in huius magisterii via non deuiabit. REX CALID. Multum autem intelligere desidero, vtrum isti colores, de quibus paulo ante dicebas, eos scilicet de vno in aliud mutari, in vna dispositione vel confectione, vel in duabus, seu pluribus sic mutantur. MORIENS. In vna sola confectione vel specie, sic materia mutatur: Sed quanto magis eius ignis colorem innouat, tanto magis ei plurima nomina imponuntur: vnde DAUTIN * philosophus ait ad EVTICEN. Ego tibi ostendam, quod sapientes huius magisterii dispositiones vel confectiones alia de causa non multiplicauerunt, nisi vt sapientes hoc magisterio instruerent, & insipientes penitus excæarent. Quoniam hoc magisterium vnum nomen habet, & hoc proprium sibi depu-

*al. Alraisiem.

*al. Rosinus ad Euthesiã ait.

deputatur: sic etiam vnam habet dispositionem, atque etiam vnam viam linearem. & hoc modo, licet sapientes eius nomina & sua dicta mutarunt, tamen noluerunt nisi rem vnam intelligere, & vnam viam, & vnam dispositionem. Sufficiat igitur tibi o bone Rex, de huiusmodi hactenus inquirere ac perscrutari. Nam sapientes qui ante nos fuerunt, multas nominauerunt confectiones, & multa pondera & multos colores; & sic super vulgus dicta sua allegorizauerunt: neque tamen sunt mentiti, sed loquuti sunt secundum quod eis bonum videbatur, & secundum quod ad inuicem intelligebant, vt etiam hoc alios lateret. REX CALID. De eius natura atque substantia tibi iam dixisse sufficiat. Nunc vero de eius colore mihi manifeste ediffere: quia nolo vt sub allegoria aut similitudine aliquid mecum inde conferas. MORIENS. Mos autem erat sapientum, quod suum assos de eo & cum eo semper faciebant. *Assos.* Assos Arabice, alumen interpretatur Latine. Sed & hoc faciebant, antequam aliquid cum eo tingerent. O bone Rex, sufficiunt tibi hec quae ego profero: an ad antiquiora reuertemur testimonia? Quod si exemplum desideras, dicta DANTI philosophi sic accipe. Ait enim; noster quidem LATO, quamuis primum sit Rubeus, tamen est inutilis: sed si **al. & pro* post ** Rubedinem in album vertatur, mul- pter hoc* tum valebit. Ob hoc itaque idem DANTI *dixit Ro-*

*sinus ad
Euthesiā.
* al. feci-
mus albe-
dinem cum
sale & ana-
tron.
* Idest,
sal nature,
ut quidam
interpreta-
tur.*

*Maria so-
ror Moysis,
quam ali-
qui ferunt
inuenisse
balneum,
quod dici-
tur, Ma-
ria.*

dicit ad Euticem: O EUTICE ista restent sic firma & omnino bene credita: nam sapientes de hoc sic dixerūt. Iam abstulimus nigredinem & * cum sale & anatron, id est sale natri, & almizadir, cuius complexio est frigida & sicca, fiximus albedinem: quare ei hoc nomen imponimus BORREZA, quod Arabice *Tincar* dicitur. Dictum autem DANTI philosophi, per dictū Hermetis comprobatur. Dicit autem HERMES: In primis est nigredo: postea cum sale anatron sequitur albedo, & in primis fuit Rubeū, & in vltimis album, & sic sua nigredo omnino aufertur, ac demum vertitur in ruborem lucidum & nimis clarum. MARIA quoque dicit: Quando autem Laton cū allzebric, id est, sulphure comburitur, & mollicies super eum funditur, ita ut feruor illius tollatur, tunc omnis eius obscuritas atque nigredo, ab illo aufertur, & sic in aurum purissimum conuertitur. Item Dauti philosophus ait: Si autem Laton cum sulphure comburatur, & mollicies super eum frequenter fundatur, eius natura de bono in melius auxilio Dei conuertetur. Alius quoque dicit: Quando autem purum laton tamdiu decoquitur, donec veluti oculi piscium elucescat, eius vtilitas exspectanda erit. Et tunc scito, quod ille ad suam naturam atque colorem reuertetur. Et alius similiter dicit, quod quanto magis aliquid abluitur, tanto magis limpidius hoc & melius apparebit:

rebit: Quod si ablutum non fuerit, limpidum non apparebit, neque ad suum colorem reuertetur. Et item Maria dicit: nihil est, quod a latone suam obscuritatem, vel suum possit auferre colorem.

Sed Azoc * est quasi suum tegumentum. Primum videlicet quando decoquitur: nam & eum colorat & album reddit; ac iterum dominatur laton Azoc, id est, vinum, vel Rubeum reddit.

Alius quoque philosophus ait: Dicit enim quod Azoc nequit substantialiter latoni suum auferre colorem, vel eum mutare, nisi quantum ad visum, seu laton ab Azoc, suam auferre substantiale albedinem: quoniam inest ei mirabilis fortitudo, quæ super omnes colores apparet.

* Nam ex quo colores abluuntur, & sua nigredo atque immunditia auferuntur, ita quod album appareat, laton quidem Azoc dominatur, & eum reddit rubicundum.

DAVTIM quoque philosophus ait, quod omnis res, non est nisi de eo & cum eo:

& quod omnis tinctura, a suo consimili procedit. Adarmath * similiter sapiens & philosophus ait: Quod omnia harum rerum nomina, & earum similitudines, nulla alia dicta ab antiquis negantur, neque variantur, nisi vt vos intelligatis, quod huius rei principium super suum finem testificatur, & suus finis, super suum principium. Et vt sciat quod hoc totum non est nisi vna res, quæ scil. habet patrem & matrem; & eius pater &

* Id est, vt quidam

interpretatur, ar. vi.

scilicet aqua latonis.

nis.

* al. Quæ facit omnes

colores apparere.

* al. Bausin.

* Andarmach.

* al. *Euthesia.*
* *Bausin.*

mater eam nutriunt, atque pascunt; non quod ipsa a suo patre aut matre aliquo modo differre possit. Euticen * quoque dicit: Quomodo potest fieri, quod species a suo genere tingatur? DAVTIN * quoque philosophus similiter dicit: vnde est quidem quod ex eo processit, & in eum reuertetur. REX CALID. Haecenus & de huiusmodi lapidis natura, & eius colore satis disputauimus: nunc vero de illius naturali compositione, & eius tactu, nec non & illius pondere & gustu, disseramus. MORIENS. Tactus autem huius lapidis, mollis est: & maior mollicies est in eo, quam in suo corpore. Ponderus vero illius multum est graue; & eius gustus dulcissimus, & eius natura aërea *. REX CALID. Quis est ergo suus odor ante & post suam confectionem? MORIENS. Ante confectionem nimis est grauis & foetidus: & post confectionem iuxta hoc quod sapiens dicit. Ista quidem aqua a corpore mortuo & iam inanimato tollit odorem. Nam & eius odor est malus, & odori sepulcrorum assimilatur; vnde etiam ait sapiens: Quicumque animam dealbauerit, & eam sursum ascendere fecerit, & corpus bene custodierit, & ab eo omnem obscuritatem abstulerit, & odorem malum ab illo extraxerit, ipsam in corpus ponere poterit. Et in hora coniunctionis maxima miracula apparebunt. Vnde quidam philosophorum, dum coram Maria simul

* al. *aëris.*

simul conuenissent, ad illam dixerunt: Beata es Maria, quoniam diuinum secretum occultum & semper ornatum tibi reuelatum est. REX CALID. Expone mihi naturas mutantas, * id est, quomodo id quod est inferius, superius, ascendit, & qua ratione; & hoc quod superius, inferius descendit: & qualiter vnum eorum alteri coniungitur, ita quod ad inuicem misceantur. Quid etiã sit hoc quod ea faciat misceri: quomodo etiam veniat aqua benedicta, ipsa adaquare & rigare, & à suo odore fœtido mundare. Hic enim est odor, qui assimilatur odori sepulcrorum, in quibus etiam mortui sepeliuntur. MORIENS. Ista quidem res est de qua merito nitet philosophus AZINABAM. * Ait enim * al. *Martian.* Ofizanbe, quibus nominibus potest hæc res naturaliter appellari? At ille dicit, naturaliter hæc res vlphi, * id est, animal appellatur. Et * al. *vffi,* * al. *tussi.* Et postea fit eius odor suauis & bonus, nec remanet in eo quicquam obscuritatis, neque fœtoris. REX CALID. Hæc amodo de huiusmodi communi inquisitione nobis sufficiant. Nunc autem quærere libet, vtrum hæc res multum vilis, an cara inueniatur? Tu ergo inde mihi verum respondeas. MORIENS. Vide quid dixerit sapiens, quod videlicet hoc magisterium ex vna sola re fieri consuevit. Hoc igitur tuo animo adhibeas, & tecum inde conferas; neq; sit aliquid quod tibi in hoc contradicat. Scito igi-

**al. Sulphur, & auripigmentum comburuntur, & combustione non durat diu: & azone semper diutius in combustione durat, &c.*
**al. cito.*
 tur quod sulphur *zarnet, id est, auripigmentum cito comburitur, & a combustione cito consumitur: Sed Azoc diutius sustinet combustionem: Omnes enim species citius * igni applicatae consumuntur. Quomodo ergo expectabis bonum ab eo quod cito ab ignis combustione consumitur, & ab igne comburitur, & in carbonem redigitur? Hoc etiam te scire conuenit, quod in illis neque gramen vel lapis huic magisterio conuenit. Sed considera si poteris rem puram atque mundissimam recte dirigere; sin autem tua opera inefficax cesset. Sapientes autem disposuerunt, & dixerunt, quod si hoc quod quæris in sterquilinio inueneris, illud accipe: si vero in sterquilinio non inueneris, tolle manum a marsupio. Omnis enim res quæ magno emitur precio, in huiusmodi artificio mendax, & inutilis reperitur. Hæc igitur expositio, in hoc loco tibi sufficiat. Sed caue ne in hoc magisterio quicquam expendas: quoniam postquam completum fuerit, expendio non indigebis. Vnde Danti * philosophus ait: Ego autem tibi commendo, ne in specierum ponderibus quicquam expendas, & maxime in auri magisterio. Item ait: quicumq; ad hoc magisterium aliud ab hoc lapide quæsiuerit, assimilabitur viro per scalam absque gradibus nitenti ascendere; quod quum nequiuerit, super suam faciem pronus in terram decidit.

**al. Dantis.*

DE TRANSFIG. METAL. 39

REX CALID. Hoc quod tu dicis est, ne-
rarum, aut multum de eo inuenitur? MO-
RIENVS. Non est hoc nisi, sicut sapiens di-
cit, ad diuitem * scilicet & pauperem, &
ad largum & ad auarum, euntem quoque &
sedentem. Nam hoc in viis proiicitur, & in
sterquiliniis suis calcatur, & multi iam in
sterquiliniis foderunt, vt hoc ab eis extrahe-
rent, & in hoc decepti sunt: Sed sapientes
ipsam rem cognouerunt, & eam rem vnā
sapius probauere: quæ scilicet in se conti-
net quatuor elementa & illis dominatur.

REX CALID. Quo in loco, vel in qua mi-
nera quæritur hæc res, donec inueniatur? Ad
hoc Morienus obmutuit, & fronte demissa,
diu cogitauit quid regi posset respondere:
tandem erexit se, & dixit: O Rex verum tibi
confiteor quod hæc res * diuino nutu in sua
creatione magis configitur. Omnis enim
qui a Deo creatur, sine ea persistere non po-
test. REX CALID. Explanandum est hoc
quod dixisti. MORIENVS ait: Discipuli
autem HERCVLIS * ipsum interrogauē-
runt & dixerunt: O bone magister, sapientes
qui ante nos fuerunt, libros de hoc magiste-
rio expositos, suis filiis & discipulis dimise-
runt: Precamur te magister, quatenus huius
magisterii expositionem nobis non taceas,
sed hoc quod ab antiquis quasi obscurum
relinquitur, nobis propalare non differas.
At ille dixit: O filii sapientiæ, scitote quod

* Sed ad.

* Al. Quæ
magis in te
fixa a Deo
creatur, &
ubicunque
fueris, sem-
per tecum
inseparata
manet: &
omnis a
Deo crea-
tus, a quo
hæc res se-
paratur,
statim mo-
ritur.

* al. Her-
lzel.

Deus creator altissimus benedictus, mundum ex quatuor elementis dissimilibus creauit, posuitque hominem inter ipsa elementa maius ornamentum. REX CALID. Adiunge mihi adhuc super hoc (quod modo dixisti) explanationem. MORIENS. Quid tibi multa referam? Hæc enim res a te extrahitur: cuius etiam minera tu existis: apud te namque illam inueniunt, & ut verius confitear, à te accipiunt: quod quum probaueris, amor eius & dilectio in te augebitur. Et scias hoc verum & indubitabile permanere. REX CALID. Nouisti ne vmquam alium lapidem qui scilicet huic lapidi assimiletur, & cuius effectu & potentia, hoc idem possit perpetrari? MORIENS. Non noui ego alium lapidem qui huic lapidi assimiletur, neque qui illius habeat effectum. In hoc enim lapide quatuor continentur elementa: assimilaturque mundo, & mundi compositioni: neque in mundo alius lapis inuenitur qui huic assimiletur, in creatura scilicet vel natura. Quicumque igitur alium lapidem ad hoc magisterium quæserit, eius opera omnino frustrabitur. Adhuc etiam est tibi aliquid addiscendum, scilicet huius magisterii principium. Nam & ego ab omni errore te auferam. Vide ergo ne hanc radicem prætereas, neque aliquando quæras eius mutationes: quoniam proficuum neque bonum tibi quæsitum poteris inuenire. Item te moneo, ut
 ea quæ

ea quæ dicta sunt superius, penitus obserues. REX CALID. O Moriene, mihi modo ediffere qualitatem huius dispositionis. Deus enim in nostro iã erit auxilio. MORIENS. Ego eam tibi dicam, secundum quod ab antiquis est mihi traditum: Bene enim interrogas. In directione igitur huius confectionis, has dispositionis partes in suo ordine rationabiliter constituas, & nullatenus prætermittas. Prima earum est coitus; secunda, est conceptio; tertia, prægnatio; quarta, ortus; quinta, nutrimentum. Si non fuerit igitur coitus, non erit conceptio; & si non fuerit conceptio, non erit prægnatio; & si non fuerit prægnatio, ortus vlllo modo non sequetur. Hæc est enim huius dispositionis directio, quæ scilicet hominis creationi assimilatur. Omnipotens enim creator altissimus, magnus, cuius nomen semper sit benedictum, creauit hominem, non ex partibus constitutiuis, vt est domus, quæ ex suis partibus constat constitutiuis: non est enim res quæ homini esse constituat. Domus autem constat ex suis partibus constitutiuis: vt est paries, tectum, & fundamētum: hæc enim sunt partes domus, & res inuentæ dicuntur. Homo vero non sic constat; quoniam creatura est. Nam & homo, ex quo mutatur eius essentia, de re ad rem meliorem transire videtur; & sic semper persistit homo in creatione, qui a rebus inuentis multum distare videtur; &

sic procedit de die in diem, & de mense in
 mensem, vsque dum creator altissimus ma-
 gnus, suam compleat creaturam, in tempore
 scilicet certo, in diebus diffinitis. Quia licet
 quatuor elementa prius in spermate fuissent,
 creator tamen Deus, posuit illius tempus
 diffinitum, in quo scilicet compleatur; quod
 quum finitum fuerit, firmantur, & ipsa. Ta-
 lis enim est fortitudo & sapientia Dei altis-
 simi. Scire etiam tibi conuenit, ô bone Rex,
 quod hoc magisterium nihil aliud est nisi ar-
 canum & secretum secretorum Dei altissi-
 mi, & magni. Ipse enim hoc secretum suis
 prophetis commendauit; quorum scilicet
 animas, in suo paradiso collocauit. Si au-
 tem sapientes qui post illos fuerunt, suas ex-
 positiones de qualitate uasis in quo confi-
 citur non inuenissent, numquam ad huius
 magisterii perfectionem peruenissent. Er-
 go hæc tuæ commenda memoriæ. Ostendi
 namq; superius, quod hoc magisterium non
 multum distat ab hominis creatione: nunc
 quoque tibi dico, quod numquam fuit ani-
 matum aliquid aut natiuitate creatum, neq;
 crescens, nisi post putredinem, & eius muta-
 tionem. Vnde ait sapiens, quod tota fortitu-
 do huius magisterii, non est nisi post putre-
 dinem. Ait enim, si putridum non fuerit,
 fundi aut solui non poterit; & si solutum non
 fuerit, ad nihilum reuertetur. REX CA-
 LID. Quidnam erit hoc post putredinem?

MORIENS. Post putredinem vero ad hoc deueniet cum quo omnipotens Deus, & omnium creator altissimus magnus, perficiet quæsitam compositionem. Scito itaq; quod istud magisterium, binis indiget creationibus, atque binis confectionibus: quæ ita ad inuicem sunt connexæ, quod quando vna earum perficitur, altera earum tunc incipitur; & quando altera perficitur, totum magisterium terminatur. REX CALID. Quomodo modo indiget hoc magisterium binis creationibus, atque binis confectionibus, quum antea dixisses eius rem, ac eius viam vnâ & linearem persistere? MORIENS. Verum est hoc quod dixi: nam totum hoc magisterium ex re vna, & via vna constat. Eius namque vna dispositio talis est, qualis & altera. REX CALID. Quænam est igitur illa dispositio, cum qua paulo ante dixisti totum posse perfici magisterium? MORIENS. O Rex bone, Deus ad melius te conuertat. Hæc est illa dispositio, quæ scilicet manibus perfici non potest. De illius namque difficultate, quam plures sapietes conquesti sunt. Dixerunt namque; Si quis per suam scientiam, dispositionem hanc inuenerit, facile totum magisterium, sua scientia perpetrabit; qui vero illam per suam scientiam non inuenerit, totum magisterium illum latebit. REX CALID. Quænam est igitur hæc admirabilis dispositio? MORIENS. Si sapi-

entum dicta diligenter inspexeris, facile illam scire poteris: de ipsa namque dixerunt. Hæc namque dispositio est naturarum mutatio; & earum naturarum calidi & humidi, cum frigido & sicco, subtili dispositione admirabilis commixtio. REX CALID. Quæ hæc dispositio hominum non fiat manibus, quænam igitur est res ipsa, cum qua perfici possit? MORIENS. Hæc autem dispositio fit iuxta quod ait sapiens, qui dicit, quod Azoc & ignis, Latonem abluunt atque mundificant, & eius obscuritatem ab eo penitus eripiunt. Nam & sapiens ait: Si recte ignis modum disposueris, Azoc & ignis in hac dispositione dante Deo, tibi sufficient. Vnde Albo interfecto ait: Dealbate Latonem, & libros rumpite, ne corda vestra corrumpantur. REX CALID. Hæc autem dispositio, est, ante, vel post putredinem? MORIENS. Dispositio putredinem præcedit; sed talis dispositio nulla penitus est. REX CALID. Quidnam est ergo? MORIENS. Tota operatio nostra, non est aliud nisi extractio aquæ a terra, & huius aquæ super terram dimissio, donec ipsa terra putrescat. Hæc enim terra cum aqua putrescit, & mundificatur; quæ quum mundata fuerit, auxilio diuinitatis totum magisterium dirigetur. Hæc est enim sapientum dispositio, quæ est tertia pars totius magisterii. Hoc etiam te scire conuenit, quod si corpus immundum perfecte non
mun-

mundaueris, & illud non desiccaueris, neque ipsum bene dealbatum reddideris, & in illud animam non miseris, & eius omnem foetorem non abstuleris, donec post suam mundificationem tinctura in illud decidat, nihil penitus huius magisterii direxisti. Hoc quoque te scire decet, quod anima cito corpus suum ingreditur, quæ cum corpore alieno nullatenus coniungitur. REX CALID, Creator, in nostro semper sit auxilio. Tu vero secundam dispositionem mihi edissere; vtrum scilicet illa sit finis prioris dispositionis. MORIENS. Ita est vt dicis. Nã quando corpus immundum, secundum quod iam dictum est, direxeris, mitte in eo postea de fermento quartam sui partem. Fermentum enim auri, aurum est: sicut panis fermentum panis est: quod quum in eum miseris, deponne eum in sole ad decoquendum, donec hæc duo in vnum corpus redigantur. Inde vero sub Dei benedictione eum abluere incipias. Ad illius ergo ablutionem, partem vnam de re mortifera accipias, quam videlicet per tres dies decoquas: & caue ne de suis diebus aliquem aut obliuiscaris, aut minuas. Eius quoque ignis indefinenter æqualiter ardeat: ita scilicet quod neque inualescat, neque debilior existat. Sit ergo eius ignis blandus & mitis, qui per suos dies ardendo æqualis perduret; sin autem maximum sequetur damnum. Post xvii. noctes, vas in quo hæc

Ignis.

omnia coquuntur visites, & aquam quam in eo inuenies extrahas, & alteram ei imponas: quod scilicet tribus vicibus agendum est. Vas autem prædictum, fornaci suæ semper immobiliter adhæreat, donec totum tempus fermentationis auri compleatur, & donec * ad octauam partem suæ tincturæ dirigatur. quod quum post xx. noctes extractum sit, deinde bene desiccatum fuerit, Arabice hoc *vexir* *, nuncupatur. Inde vero corpus ablutum & præparatum accipias, & super fornacem artificiosè eum adaptes: vt ibi in suo vase, quotidie cum quarta parte rei mortiferæ, quam scilicet tunc tecum habeas, irrigetur, cauendo etiam ne flamma ignis præfatum vas attingat: nam in damnum omnia verterentur. His igitur omnibus edictis, prædictum vas in fornace magna artificiosè locetur, & ignis super os eius accendatur: qui scilicet duobus diebus, ac totidem noctibus, ibidem æqualis sine augmento aut sui diminutione, ardeat. quibus omnibus expletis, a fornace, cum omnibus quæ in eo sunt, tollatur; quoniam auxilio Dei expleta est artis iteratio. **REX CALID.** Hoc modo quod tu dicis, & nos similiter agemus: fitque nomen Domini benedictum. **MORIENS.** O Rex bone, scire etiam te oportet, quod omnis huius magisterii perfectio, in captura corporum coniuكتورum, & concordantium constat. Nam & hæc corpora
natu-

*al. Ad
medietatē
quarte suæ
cocturæ re-
digatur.

*al. Acir.

naturali artificio, substantialiter ad inuicem coniunguntur, & concordant & funduntur, & etiam ad inuicem recipiuntur. Nam semetipsa ad inuicem emendant & dirigunt, vt super fortitudine ignis, pulciora appareant. Ex quo enim inquisitor sapientiæ, horum corporum capturam & eorum decantationem, eorumque solutionem atque dispositionem necessariam, & eorum mixtionem atque decoctionem, perfecte cognouerit. Sciat postea eorum ignis quantitatem, & suæ fornacis constitutionem, & sui ignis accensionem, in quo scilicet loco fornacis accendi debeat ignis; numerum quoque dierum suorum, & eorum ponderum mensuram. Nam si hæc omnia prouidentia & ratione tractauerit, auxilio diuinitatis impleta erit eius intentio. Omnis igitur festinatio procul ab ipso artifice pellatur, & prouidentia, & ratio, & firma expectatio adhibeatur. Quod autem hæc corpora maxime coaptat, sanguis est: nam illa * viuificat atque coniungit, & * al. *Et ille.* existis omnibus vnum corpus efficit. *Ignis.* Quapropter ignis blandus diutius apponi debet, qui in suis diebus semper duret æqualis. Nam calore ignis in corpore cito serpente, festina combustionem ipsum corpus consumit. Nam si eudica * eis apponitur ipsa corpora in terram mutata, ab omni combustionem curabit. Nam corpora postquam * *Idest, fex vitri.* suas iam non retinent animas cito combu-

runtur. Eudica quidem bene omnibus corporibus conuenit: nam ea viuificat & aptat, & ab omni combustione defendit: immittit: namque quædam eorum in aliis, & ista simul post immissa a nimio calore post defendit. Et quando eudicam quærere uolueris, in vitreis uasis eam quære: quam quum inueneris, eam reconde, neq; quicquam cum ea facias usque dum, id est, exspecta donec acidum fiat, azyma non existat: quoniam tua intentio penitus cassaretur. Terra quoque fœtida, cito recipit albas scintillas, & vetat sanguinem, ne ille in decoctione damnetur: vis namq; sanguinis; & eius fortitudo nimis est magna: quamobrem sanguis est frangendus ne impediatur, aut proficiat: quæ quidem fractio, fiat postquam fuerit dealbatum, hoc quod de coloribus remansit, nigredinem occupat; coloribus, inquam, venarum * prius effusarum, ex nouo esse, quod quidem huic magisterio pertinet; in cuius initio veritatem non uideris, est omnino fallax & inutile. Illud quoque huius magisterii secretum est; quod hic in unum breuiter collegi, & collectum tibi exposui: quod uidelicet huius rei pars una, mille partes argenti, in aurum purissimum conuertit. Hæc ergo quæ iam dicta sunt, ad hoc magisterium tibi sufficiant. Sed adhuc restant quædam, sine quibus repelli nō potest. Sed & te scire conuenit, quod intentio hominis hanc scientiam diuinam & puram quæ-

* al. mine-
rarum.

quærentis, aliud arbitrari non decet, nisi donum Dei altissimi & magni, qui eam suis commendat, cuius nomen semper sit benedictum. Sed & tu bone Rex, nunc totus sis mihi mente, vt audias & intelligas ea, quæ tibi amodo dicam. REX CALID. Dic vt libet: nam & erectis auribus tibi assisto præsens. MORIENS. Dicit de nominibus specierum. O bone Rex, etiam perfectissime in primis te scire decet, quod fumus rubeus & fumus citrinus & fumus albus, & leo viridis, & Almagra*, & mortis immun- *al. Amal
ditia, & limpidum, & sanguis; & eudica, & gra.
terra fœtida, sunt ea in quibus tota huius magisterii constat efficacia: quæ sine his, nullatenus recte tractari potest. REX CALID. Explana mihi hæc nomina. MORIENS. In fine libri exponam ea: quoniam ad præsens de illis, quorum hæc nomina coram te magisterium conficiam, vt ea quæ iam diximus, per ipsius rei effectum comprobentur. Est enim hæc huius scientiæ radix, vt scilicet ille qui eam dare voluerit, eius doctrinam prius a magistro suscipiat, & postea magister coram discipulo suo, eam frequenter pertractet. Sunt autem quidam, qui hanc scientiam in venis diu quærunt, neque tamen illam inueniunt. Tu autem semper in his secundum quod me operari videbis, operare. Nec illud ab hoc in hoc magisterio quæras: quoniam si feceris, proculdubio errabis.

Sunt autem multa huius scientiæ obstacula. Nam, ut ait sapiens, Multa distantia est inter sapientem, & insipientem, & inter cæcum, & videntem: neque enim ille, qui dispositionem huius magisterii, etiam probationem perfecte cognouit, est ut ille qui adhuc in eius inquisitione per libros persistit. Sunt namque libri sub figura de hac arte compositi, quorum pars maior multum obscura videtur, ac scientia connexa, nec nisi a suis compositoribus potest intelligi. Sed hæc est scientia quæ inter alias maxime inquiri debet, quum per illam, ad aliam magis admirabilem peruenire possimus. REX CALID. Omnia autem quæ profero vera liquent, & eorum veritas in sua expositione florescit, & admirabiliter allucescit.

INCIPIIT DISPOSITIO

SAPIENTVM, AD APTATIONEM corporis immundi*, antequam elixir* super illud nondum durum effectum ponatur, & antequam album efficiatur, & antequam anima in eo mittatur.

* al. mundandi.

* al. indurescas, eum sicces & alium facias per purgationem.

DICIT MORIENVS: Quoniam elixir nisi a corpore bene mundificato, neque fœtido, ut eius tinctura quando super eum introi-

DE TRANSFIG. METAL. 51

Introiuit formosior appareat, non recipitur. Et hæc prima dispositio est. Incipe ergo sub Dei auxilio, & primum fac vt fumus rubeus fumum album capiat, ac deorsum ambos effunde ac coniunge, ita scilicet, vt in eorum commixtione ex vtroque, par pondus apponatur. Quibus commixtis, in vase spisso, iuxta mensuram fere vnus libræ perfecte ponantur, cuius scilicet os, cum bitumine conuenienter obtundatur. Sunt enim in eis venti, qui si infra vas detenti non fuerint, euadent, & sic magisterium annihilabitur. Bitumen vero sit illud, quod in libris philosophorum lutum appellatur. In quo videlicet ante conclusionem modicum salis apponas, vnde magis confirmetur, & ignis combustionem diutius posset resistere. Inde vero fornacem calefacias *, & ea iam calefacta, vas prædictum, cum omnibus quæ in se continet in eo sublimetur: quæ scilicet sublimatio *, post solis occasum fiat, & ibi donec dies frigescat, dimittatur. Postea vas ipsum extrahas, & eum confringas. Quod si ea quæ intus posueras in vnū corpus ad modum lapidis commixta inueneris, Accipe illud & tere bene atq; tantarisa *: quod quum feceris, aliud vas, cuius fundus sit rotundus, accipe, & hoc iam bene tritum atque bene tantarifatam intus pone, & os vasis cum bitumine philosophorum vndique claudas: inde vero fornacem philosophorum con-

* In alio exemplari additur, cū stercore ouino, vel cum foliis oliuarum.

* al. sublimatio, & sublimetur.

* al. Carantaris.

struas, in qua ignem philosophicum more philosophorum accendas, qui etiam spatio x x i. dierum æqualis perduret exardendo. Ignis vero philosophicus talis est, quod eius materia bina partitione partitur. Aut enim eius materia ex stercore ouino erit composita, aut ex foliis oliuarum: nihil enim est quod ignem in combustionem æqualem faciat perdurare melius his. Igitur diebus prædictis transactis, præfatum vas a fornace extrahas, & quod intus inueneris, exsicca: postea vero ex ea vnam partem accipias, & eam cum decem partibus mundati commisceas, & iterum vnam partem mundati assumes, & eam cum decima parte mundi, similiter misceas, & sic deinceps, iuxta hunc ordinem, & numerum eorum, alteri apponatur, vt in vnum misceantur: quibus in vnum commixtis, fac ex eo elixir, hoc est illud dissipa, & si in eo album remanserit, & bene firmatum, neque propter ignis adustionem recessum inueneris, iam duas partes huius magisterii expleuisti. Hic est igitur modus, quo album cum immundo recentissime coniungitur: neque præter istum modum alius inuenitur. Anima enim cito corpus suum ingreditur, quam si alieno corpori coniungere studueris, incassum laborabis. Nam ipsa veritas magis est lucida. REX CALID. Omnia quæ dicis vera sunt, vt iam nos vidimus: Et Deus animas suorum prophetarum, in manu sua recipiet.

INCI-

INCIPIT DISPOSITIO * alias, Ge-

SECUNDA EX DICTIS MORIENI Romani, quam cum Calid re-
ge, filio Egegid*, filii Ma-
doya* habuit.

*seid: sed
supra Ge-
zid appel-
latus est.*

** al. Mo-
chaia; &
antea Ma-
coia dictus.*

DIXIT MORIENS, fume fumum al-
bum & leonem viridem, & Almagra ru-
beum & immundiciam mortui, & hæc omnia
dissolue; quibus dissolutis, fac ea ascendere,
& post ascensionem in vnum coniungere:
ita scilicet quod in vnaquaque parte viridis
leonis, tres partes de immunditia mortui
apponantur. Similiter de fumo albo vnam
facias partem, & de Almagra duas, quæ in
vase viridi omnia ponantur, & in eo co-
quantur. Os autem eius vasis firmiter, secun-
dum quod prædictum est, claudatur. Postea
vero hoc in sole ponatur, & desiccetur ibi,
& quando desiccatum fuerit, elixir sibi ap-
pone: ac demum pone super eum aquam
sanguinis, quanta super eum natet. Post tres
dies similiter & noctes, riga eum cum aqua
fœtida, cauendo ne de suis diebus aliquem
minuas, neque suus ignis extinguatur, aut
ardendo inualescat, aut minuendo eius ad-
ustio minuatur. Transactis igitur * xvii.

** al. vii.*

scilicet tribus noctibus agendum est, cauendo etiam ne vas vllatenus a sua fornace remoueat: appositio vero aquæ fœtidæ, semel in vnaquaque noctium trium fiat. Inde vero tranfactis xxi. noctibus, vas a fornace extrahas, & elixir, quod in eo fuerit, defices, postea corpus album sumas, in quo videlicet album iam fixisti, & ponas eum in vase paruissimo, quod est iuxta quantitatem fornacis magisterii, quam postquam construxeris, fiat. Inde vero vas illud, firmiter fornaci coniunge, ne eum flamma ignis comburat, vel contingat. Elixir quoque quod superius in eo diximus debere proiici, sit taliter, vt si de albo corpore partem * ei proieceris de elixir, partes x i. proiicias, quibus commixtis super vnamquamque huius corporis commixti vnciam, quartam partem vnius dragmatis de eudica solum proiicias. Hoc ita facto, in magna fornace hoc vas ponas, & per duos dies, & totidem noctes eum ibi dimittas: super cuius caput, ignis, qui per tot dies & noctes, non extinguatur. His igitur diebus & noctibus completis, hoc quod in vase inueneris, extrahas, & lauda creatorem altissimum magnum, super ea quæ tibi tribuit.

*al. x.

*al. xi.

vel, xli.

INCIPIIT EXPOSITIO
specierum.

DIXIT MORIENS. O Rex bone, & sapientissime, hæc est expositio specierum, quæ huic magisterio pertinent, quarum scilicet antecessores nostri, multis atque diuersis nominibus nominabant, vt eos qui hoc magisterium indigne quærent, contra ipsius veritatem penitus errarent. Scito igitur quod immundum corpus est plumbum, quod alio nomine affrop interpretatur. Corpus vero mundum est stannum, quod alio etiam nomine arena * nuncupatur. Leo * al. *Alviridis*, est vitrum; Almagra * quoque est *luech.* ton, licet superius eam esse terram rubeam * al. *Amal* diceremus. Sanguis quoque, est auripigmentum, & terra fœtida est sulphur fœtidum. Sed & Eudica, omnium horum est secretum, quod scilicet alio nomine Mosz hacumia dicitur, quod quidem Latine fæx vitri, vel vitri immundicia, dici potest *. Fumus vero * *Sunt enim duo* rubeus, est auripigmentum rubeum. Fumus *eius generum* quoque albus, est argentum viuum. Et fumus *citri-* citrinus, est sulphur citrinum. Ecce iam *num, &* nomina specierum tibi exprimo, quarum *rubeum.* men tres ad totum magisterium tibi sufficient: Id est, fumus albus, & leo viridis, & aqua fœtida. Habes igitur tres species, nec suam confectionem nemini dicas vel detegas; sed sine stultos circa hoc magisteriũ quæ-

libet alia quærere, & quærendo errare, quoniam ad eius effectum, non peruenient vsq; dum sol & luna, in vnum corpus redigantur, quod ante Dei præceptum euenire non potest. Existimant enim quidam, quod secretum huius magisterii sit terra, aut lapis, aut vinum *, aut sanguis, aut vrina, aut etiam acetum: & per se * hæc omnia terunt, & coquunt, & a sua decoctione extrahunt, & extractum sepeliunt: quia iuxta opinionem suam facere credunt, vt suus error magis confortetur, & ne desperent de hoc, quod quærunt inuenire. Sed scio quod terra & lapis, & hæc omnia ad magisterium sunt inutilia, & malum exitum habentia. Hoc etiam te scire conuenit, quod maxima huius operis efficacia, in suo igne perpenditur: nam cum eo mineræ aptantur, & malæ animæ in suis corporibus retinentur. eius quoque ignis, est tota eius natura, huius rei natura atque perfecta probatio. Quicquid etiam ad hoc magisterium effeceris, in cuius principio vnum non inueneris, inutile est. Quod namque bonum sperari potest, quum ipsa res non faciat, neque secum in mundo conficiat? Ita scilicet vt in vnum corpus redigatur. Si autem secundum quod diximus ista tractaueris, auxilio Dei tua complebitur intentio. Quod ergo diximus, tu bene intellige, & intellecta tuæ commenda memoriæ, & iuxta suum ordinem illam dispositionem, & in
eorum

* al. ouum.

* al. Sape.

eorum dispositione frequenter stude. Nam eius frequens studium, viam eius rectiorem tibi ostendet. Similiter scias, maiora radix huius operis est in inquisitione specierum, quę sunt meliores ad hoc magisterium. Nam vnaquęque minera, multorum est generum. De hoc quoque, quod de fumo albo interrogasti, scire te conuenit, quod fumus albus est tinctura, & etiam anima horum corporum solutorum, & etiam mortuorum, quorum videlicet animas iam extraximus, & iterum eas, suis corporibus coniunximus. Nam omne corpus, quando anima caruerit, tenebrosus, & obscurus erit: & fumus albus est qui in corpus, veluti anima defluit, vt eius nigredinem, atque eius immundiciam ab eo penitus auferat, & corpora in vnum consolidet, & eorum aquam multiplicet *. Nam

** al. Et ea multiplicet*

immundum, nigrum est, & multum leue; & ideo quando sua aufertur nigredo, sua albedo confortatur, & sua aqua multiplicatur, ac sua pulcritudo magis erit apparens, & tinctura tunc magis in eo apparabitur *. Quid

** al. operabitur.*

plura? Si hæc omnia bene tractata fuerint, tinctura in eo bene operabitur, & exhibit eius aurum purissimum & rubicundum, quo scilicet nullum melius, atque magis purum inuenire poteris. Ob hanc igitur causam, hoc aurum a quibusdam aurum, vel ethees Romanum solet appellari. Hoc etiam te scire volo, quoniam si fumus albus non esset, nul-

latenus aurum ethees alchymia purum, siue
vtile perpetrari posset. Hoc est etiam huius
magisterii capitulum, & quasi tota sua dire-
ctio. Quod si quando alchymia confecta
fuerit, eius vna pars inter nouem partes ar-
genti ponatur, quoniam totum in aurum pu-
rissimum conuertetur. Sit ergo Deus bene-
dictus Amen, per cuncta seculorum secula.

*al. Super
mille par-
tes.

Explicit liber Alchymia de Arabico in
Latinum translatus, anno millesimo cente-
simo octuagesimo secundo, in mense
Februarii, & in eius die
vndecimo.

ΧΡΥΣΟΡΡΗΜΟΝ:

Sive

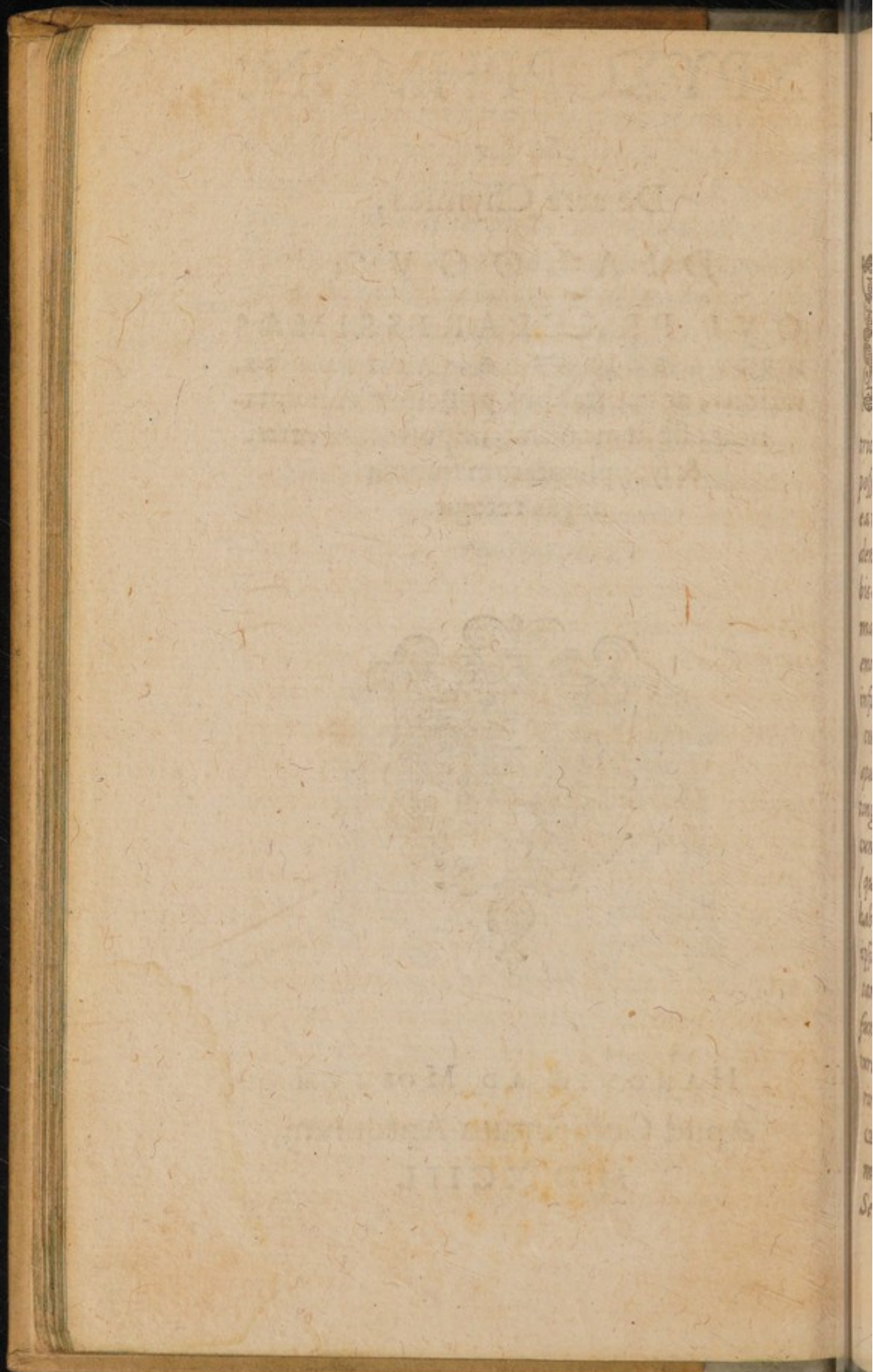
De arte Chymica,

DIALOGVS;

QVI PRÆCLARISSIMAS
HVIVS SCIENTIÆ, ACTIONES,
rationi, ac naturalibus principiis consenta-
neas esse demonstrat; impostorum vero
& sycophantarum somnia &
nugas reteggit.

HANOVIAE AD MOENVM
Apud Guilielmum Antonium,
M D X C I I I.

INTERLOCVTORES
SVNT, CHRYSOPHILVS,
Theophrastus.

DERPETVAM illam ac commu- **CHRYS.**
nem hominum miseriam deplora-
re non satis possum; cum omnia ea,
in quibus bonorum etiam umbræ
versantur, tam sint difficilia & in-
tricata, ut nancisci ea vix millesimus quisque
possit: nacta tandem, celeri nos pede fugiant. At
ea rursus, quæ cum atrocitate, periculis, omni
denique malorum acervo, coniuncta sunt, ita no-
bis constanter immineant, ut conspirasse in hu-
manam perniciem iudicari possint. Momento
enim pessum imus, miseria, paupertate, periculis,
infirmirate, doloribus obruimur; ut autem feli-
ces simus, ut ditemur, ut sanemur, multis annis
opus est: ut non indigeamus, vix vlllo seculo con-
tingit. Etenim quantum in me quidem est,
cum iam a vitæ meæ quasi exordio, nihil prius
(quod tamen fateri palam erubesco) in optatis
habuerim, quam ut admodum ditescerem; atq;
ipsius AVRI sitis me totum corripuerit; absolu-
tam tamen id consequendi, methodum nondum
sum consequutus. Desperans licet voti me fu-
turum compotem, extrema tamen quæq; expe-
ririlubet; ipsamque artem, quam Alchymisti-
cam vulgus nominat, iam aliquamdiu inter-
missam, fauente Mercurio, rursus adgrediar.
Sed video obambulantem illic Theophrastum,

hominem, si quem Germania umquam tulit, huius artis absolutum artificem: quem si in eā sententiam perducere possim, ut mihi in hoc conatu adiumento sit, futurus sum (procul dubio) hominum felicissimus. Salve amicorum præcipue ô Theophraste? THEOPH. Saluus sis & tu ô lepidum caput. Sed quid solus hic aberras? quid est quod tam anxie tecum obmurmuras? aspiciebam te iam dudum, non sine magno meo risu, iactantem brachia & caput, micantem digitis, calcitrantem pedibus; Bacchico te correptum furore existimabam. CHRYS. Non Bacchi, ô bone, sed Pluti enthusiasmate sum percitus. THEOPH. Quid Plutum murmuras? nos Plutum ad Plutonis cancellas (ut aiunt) relegemus, & vite tranquilla operam dabimus. CHRYS. Te quidem auctore sperarem, me animum tranquillum posse consequi; tua in manu mea salus est. Qui si mihi adiumento esse velis, effecturum me breui id spero, ut hominum simus primarii. THEOPH. Ego quidem ô Chrysophile, quantum in me est, omni meo consilio & auxilio, (modo id cum manifesto meo periculo coniunctum non sit) adesse tibi non refragabor; verum quid negotii sit, breuiter expone. CHRYS. Non dubito quin ad aures tuas peruenerit, quantum ego non pecuniarum tantum, sed (quod est preciosius) temporis iactura, circa eam scientiæ persuasionem, quam Chymicam eruditiores nominant, fecerim: pudetque fateri, quam ego ab nequissimo genere hominum, qui se Alchymistas & philosophorum, scilicet, discipulos

discipulos iactitant, *sim misere delusus*; ac mea valetudini, (quod est grauiſſimum) obſœtidas fuligines, halitusque teterrimos, quos in cauernis, Troglodytarum more deliteſcens, pertuli, nocuerim; quorum omnium iactura tam eſt ingens, ut ea etiam quæ inde commoda colligi poſſent, nullius momenti eſtimanda ſint. THEOPH. Ha ha hæ, diſpeream, niſi ego, (quamuis rerum omnium eſſem inſcius) idipſum ſubolui. Cum enim menſe præterito, hortenſem illam tuam domunculam præterirem, tam fœdum quendam fumum, atque atrum, ex ſubterranea illa fornice erumpentem, animaduerti, ut Auernaleis ibi fauces crediderim, in quibus Cannidia ſuas dapes decoxiſſet. Verum ne ſiniſtram de tua prudentia opinionem conciperem, obſtabant inprimis auctoritas; deinde quod ſummo loco es natus, poſtea, maturior ætas; non ſine rerum experientia; denique & maniſteſſima exempla, quibus cautio- rem te, alieno ſaltem periculo, redditum numquam dubitaſſem. Nec enim mihi perſuadere poteram, te illis rebus, quæ cum maniſto detrimento ſunt coniuncta, multo minus ſceleſtiſſimis ſycophantis, artisque calumniatoribus, animum potuiſſe aduertere. CHRYSOPH. Ego vero cautus in hac re fui, quantum licuit. Verum ne ego intentatum relinquerem id, quod tot auctorum calculo indubitatum redditur? præſertim cum omnia quæ ad hoc negotium pertinent, a tam multis magni nominis philoſo-

phis, diligentissime sint perscripta? Postremo, cum mihi nec ingenium, nec opes, nec otium, aliaque plures rei bene gerendae occasiones deessent. Sed quid de exemplis? Cum tu solus (quem finem huius artis adsequutum, obque id omnes felicem praedicant) multorum instar mihi satisfacias. Qui si mihi opem ferre, & meam classem in medius undis cum procellis luctantem, in portum deducere velis, faciam ut breui intelligas, quantum ornamenti, ex mea amicitia, auctoritate, potentia, tibi immineat. THEOPH. Agnosco crocodyli lacrimas. CHRYS. Quid dicebas? THEOPH. Dixi tuam me agnoscere benevolentiam. Verum ex illo tuo sermone intelligo me, (quem in hac re ad consulendum tibi elegisti) minime satisfacturum: te namque tranquillitatem nancisci, aut voti fieri posse competentem, ex hoc tuo instituto, tam est rationi consentaneum, quam si vestales Ithyphallica celebrent. Si tamen de artis Chymica vi ac natura (quantum ad meam quidem cognitionem peruenit altius quaedam repetere liceat; intelliges fortasse, quantum tu, cum tuis illis erroribus ab huius scientiae scopo, aberraueris. CHRYS. Id quidem iam dudum expeto: Refer. THEOPH. In primis existimes oportet, artem Chymicam esse scientiarum omnium (geometria sola excepta) ut ingeniosissimam, sic maxime utilem, imo necessariam; ut (quemadmodum postea intelliges) non sit indigna, ut totam aliquis circa eam aetatem insumat. Ea tamen latius quam
crede-

credebas, patet. Cum enim circa metalla & metallica versetur, duplici constitutam differentia scias. Altera est Physica, atque cum naturalibus rationibus ex sympathia & antipathia manantibus, coniuncta. Altera talis quidem videtur, sed sophistica est: videri itaque quam esse mauult. Prior illa ex natura secretis, ut dixi, admirandos, pulcerrimos, salutare etiam, ne dicam diuinos effectus, solet proferre. Ex quibus, ab ingeniosis hominibus quadam ita sunt eruta, atque vulgata, ut iam artes amplius dici non mereantur. Quaedam autem inuenta nondum sunt; ea arcana sunt, & in hunc usque diem remanserunt. Postremo, quedam inuenta quidem sunt, sed ea paucissimis, atque fere nemini (nisi cui Deus diuinitus id demonstrauit) tot seculis constiterunt. Ex quibus vnum est precipuum, totius artis Chymice unicus scopus ac verus finis; miro tamen artificio, altoque silentio semper absconditum, ut arcanum dici adhuc mereatur. Ita ut plerique id non esse in rerum natura, constanter magis quam vere, affirmare audeant. Ad hunc scopum pertingendum, cum tot ingenia frustra laborauerint, toto (quod aiunt) aberrantes calo; ut tamen aliquid egisse vulgo videantur, ad alteram illam, quam sophisticam dixi, (cuius exercitia, maiori numero remanserunt) ut confugerent, consultum existimarunt: atque sic aureo hamo (ut postea dicam) piscati sunt. CHRYS. Expone hac exactius: nescio enim que inuenta huius artis, qua nondum

inuenta dicas. THEOPH. Chymica inuenta (ut precipua persequar) sunt partim circa metalla , partim circa metallica. Circa metalla hæc fere possunt constitui. Ea commiscere simul, ut aliquid aliud esse adpareat: exempla cuius satis vulgata. Ea immutare; ut circa ferrum & as maxime solet contingere; ponderi adicere, aut (quod facilius) detrahere: solidiora quadam reddere: colorem, in quibusdam mutare, ut circa ferrum ut plurimum: molliora quadam, alia duriora efficere. Omnia vero hæc absque fallendi studio. Alia, & quidem subtiliora, circa metallica versantur: ut deaurationes, deargentationes, (lubet enim nunc verbis uti insolentioribus) separationes. Ex quibus indagata sunt metallicorum admiranda vires, item eorumdem cum metallis amicitia, atque odium; quam sympathiam esse, recte dicemus: ut antimonii, hydrargyrii, caphura, sulphuris, chryso-colla, plumbi cinerii, plumbi candidioris, cum auro, argento, orichalco & deinceps. Huc pertinet pyrici pulueris inuentum, sua admiranda vi tonitrus imitans: adde & scientiam, qua vitrum in longissimas lineas diducitur. Omitto ea qua ad remedia pertinent, cum nullum fere medicamentum, a metallis aut metallicis immune sit. Nonne exhalationes uniuersæ, quas distillationes nominant, arti chymicae sunt obnoxie? nonne colorum precipua compositiones? nonne fragrantissimi illi ac saluberrimi suffitus, & odores pretiosi? ne de reductionibus omnium fere simplicium,

cium, in tenuissimos spiritus; ac, quod postremo dicam, fusiones metallica, quibus vix quidquam ingeniosius, accuratiusq. CHRYS. Intellico. Quae autem en sunt, quae nondum inuenta dicis? THEOPH. Quasi vero de iis verba facere velim, quae in rerum natura nondum sunt. Inueniri tamen adhuc multo plura posse existimo; veluti, vitrorum absque igne mollities; electri compositio; lapidum durissimorum fabricatio; aquarum tenuissimarum excoctio; & quae similia adhuc latitant. CHRYS. Verum iam de illis, quae inuenta quidem artis Chymica dixisti, sed paucissimis constare, dicas rogo. THEOPH. Ea sunt vitrum in adamantinam duriciem perducere. Morbis desperatis ex metallis, & metallicis, praesentissima ac subita, exhibere remedia. Item, contra venenorum omnium vim antidotum exquisitissimum certissimumque, quale nuper a Misnico rustico & fossore metallico, casu potius quam consilio, ex re (ut audio) vulgatissima, confectum, quod etiam proprio sui corporis periculo, ab Electore Saxonia, experiri compulsus est. Postremo, quod omnium eorum quae enumeravi, vim atque efficaciam excedit, est certa ac compendiosa methodus, qua subtilissimi ac tenuissimi spiritus parantur, quorum efficacia, absolutiora metalla, multiplici proportione, perfectiora, atq. auctiora (nulla prorsum tentata fallaci metamorphosi, siue substantiae immutatione) perducipossunt. CHRYS. Euge Theophraste, Dii te seruent: hoc iam dudum expectabam. Huius ego ob scientiae experimentum, tot expensarum

pertuli, tot libros, tum ab Asiaticis, tum Euro-
 pais conscriptos, perlegi, transferri, atque in com-
 pendia redigi curavi: verum spe omni frustra-
 tus, in medijs procellis hæreo, in quibus mihi, tan-
 quam ad Sirenios scopulos, esse consensendum,
 admodum timeo; adhibitis licet in consilium
 tot eruditissimis hominibus, qui singula mihi diligen-
 tius explicarent. Ex quorum omnium (quos
 quidem agnosco) numero, te solum habeo reli-
 quum; qui mihi & illam methodum indicare,
 & libros, qui hac de re ex professo tractant, ex-
 plicare potes. THEOPH. Ut ex illis tuis libris,
 sint Arabica vel alterius gentis, id quod ultimo
 a me loco dictum est, possis comprehendere, tam
 est arduum, quam ex Tantali hortis fructus de-
 cerpere. Deinde, ut illi tui erronei, ac impostores
 (eruditi sint nec ne) suam operam in hac re con-
 sequenda, præstare tibi possint, tam est consenta-
 neum, quam ebur atramento candefacere. Cum
 in libris mera contineantur ænigmata, mera te-
 nebra, ex quibus neque Oedypus extricare se
 umquam possit. CHRYS. Quare igitur (si
 hæc ita sunt) tantum operis circa hoc negotium
 adhibuerunt Philosophi, cur tam audacter id-
 ipsum pollicentur? THEOPH. Adhibitam
 magnam ab antiquis operam non negarim, sed
 ut describendo, rem occultarent: idque quatuor
 rationibus factum mihi videtur. Primo, ut ex-
 ercerent ingenia hominum otiosorum. Secundo,
 ut ansam ingeniosis præberent, pleraque celeberrima simul & utilia, qua inde manarunt, inda-
 gandi.

gandi. Tertio, ut homines curiosos vexarent, & eorum otio, & laboribus abuterentur, maxime id efficiunt, cum eidem rei, plura nomina, quam Ioni gentiles imponunt. Postremo, ut intellexisse se, Natura secreta, posteris testatum relinquerent. CHRYS. Quare ergo non tacere potius, quam ea verbosissimis commentariis, quæ nemo intelligit, perscribere, maluerunt? quibus consideratis, in eam plane descendo sententiam, ut meras nugas esse, ab impostoribus, aut Demone potius Plutonico, ad euertendum plerosque confectas credam. THEOPH. Ne hoc dicas oportet, ô Chrysophile: verum si acriter contendas, ne verba quidem umquam facta, de hoc postremo, prestitisse, non me habebis admodum refragatorem. Quod autem præter figmenta aliud nihil esse dicis, facis tu more illorum, qui de re non intellecta, nec visa umquam, iudicant; quemadmodum cæci de coloribus. Fateor librorum magnam esse acervum, quantum ad meam quidem cognitionem peruenit; omnes circa hoc negotium impediti; qui indigni sunt, ut ab homine ingenioso inspiciantur, præter βιβλία nihil habentes magnificum. Alii quidem Hermetis, Auicenna, Alchindi, Auerrois nomine circumferuntur, sed ab Europæis ac Barbaris compositi; veluti Gilgilide, Richardo Anglico, Morieno, Rosino, Stephano, Lombardo, qui se philosophos (si diis placeat) nominare audent. Huc pertinent Arnoldi de villa Villa noua & similium; quorum somnia Mariae sororis Moysis, item Jo. Scoti titulos

ementiuntur. Rursum (quod fateri aequū est) aliorum exstant commentaria, si cum iudicio legantur, ferenda quidem, imo lectu non indigna; ad quae tamen intelligenda Thesēi filo opus est.

Quorum primaria sunt, Gebri Arabis: & ex recentiorib. Aloysii Marliani ac Rogerii Bacchoi scripta. Recentiorum tamen nullus sanioris fuisse mentis videtur, quam Io. Antonius Augurellus.

CHRY. Deus bone, cur ego hac non ante annos plures intellexi? verum tu rebus desperatis fer remedium. THEO. Non equidem me consultore opus est; cum ab omnium illorū opinione, quam

audiuisti umquam, in dīg. uē. p. ut aiunt, dissidea. Non quidem quantum ad inuenta ipsius artis, quae vulgata esse dixi, quae & experientia comprobauit. Quod si circa illa versari velis, poteris

facili semita, occupatione honesta, non sine varia incūditate, etatem in iis transigere. Exempli loco sint, fusiones metallica, quibus non animalcula solum, & solidiora; sed & herbae, flores, imo minutissima quaeq; ut natina videantur, possunt accuratissime exprimi. Item distillationes (ut dicūt)

quarum beneficio, non herba tantum & succus, sed & arborum lacrymae, radices; imo lapides & silices ipsi, in oleum, aquam, tenuissimos spiritus, deduci possunt; in his & similibus gratificari non mihi graue est futurum. CHRY. Quid mihi de fusionibus & destillationibus narras? Ego mihi maiora longe sum pollicitus; intelligis quid velim. Et ut clarius explicem; id scire cupio, An permutari metalla (praesertim absolutiora) &

qua

qua methodo possint; an ignobiliora in nobiliora,
 ex quibus tandem generatio fiat auri purissimi;
 Et qui illi sint, aut spiritus aut principia, ex qui-
 bus ipsa transubstantiatio (ut dicunt) fiat. Nam
 esse tibi hæc perspecta non potes ire inficias. THE-
 OPH. Absurdum est docere velle, qua ego
 numquam scire me sum confessus; Et cuius ne-
 gotii nec ipse umquam experimentum feci. Te
 quidem inanem insumpsisse operam, una cum
 tuis illis erroribus, aliunde mihi constat. Hæc
 enim sunt ipsius nature manifesta axiomata: Ex
 nihilo nihil posse fieri. Item, Generatio na-
 turæ est, non artis. Principia autem genera-
 tionis cuiuscumque sunt, ut cum eo quod
 generare volunt, non dissideant; sed quod
 plurimum cum eo participant. Ita nec ex ovo
 fit metallum; nec ex metallico crocodylus; Et ta-
 men, quæ longe a natura magis abhorrentia sunt,
 tu moliris: utq; ad tua interrogata exactius re-
 spondeam: Permutari metalla, præsertim illa quæ
 pondere differunt, non possunt: Aurum autem ab
 aliis gravitate, non exigua proportione, dissidet.
 Ergo. De aliis metallis quæ cognatiora videtur;
 ut æs Et ferrum, quæq; pondere Et tenuitate vix
 dissident, non dicam: neq; ad tuum institutum perti-
 net. CHR. Attamen nec ipsi antiqui scriptores pri-
 marii, id negant, quod tu soles pro falso asserere.
 THEO. Immo tu illorum dicta non es assequutus.
 Cur non illud potius diligentius examinasti?
 Dum dicunt; Generatum deberi ad sua prin-
 cipia reduci, cum hoc nature sit consentaneum.

Omissis ceteris ambagibus veluti transmutationem impertinentem; veluti nouam rerum generationem ex artificio, sine ex nihilo per artem; quæ absurda sunt a natura legibus, in quibus sympathia nulla. Ergo, si recte intelligas, ipsi Philosophi hæc eadem quæ falsa esse dixi, pernegant. CHRYS. At Philosophi dicunt, hydrargyrium & sulphur, generationem esse omnium metallorum. Ergo ex hydrargyrio & sulphure metalla, ipsumque aurum confici possunt. THEOPH. Si cinabarim dixisses, faterer. Verum nondum vides aliud esse conficere, aliud generare? Exemplo fiet res dilucidior; idque crassa Minerva proponam. Si grana tritici decem quis tibi obtulerit; & dicat, panem posse ex iis, infinita proportionem confici; cum tu id ipsum intelligas, facile credis, & generationem, quæ ad hoc requiritur, ipsamque moram, cum non ager sed tempus (ut aiunt) spicas proferat, subintelligis. Quod si hominem, aut ex remotissimis Indis, aut Islandia, edocere hæc velis, qui, quid sit serere aut metere, numquam audiuit; tuque nolis cum illo aperte agere, verum mera anigmata præscribas. Hoc modo; Calcinandam esse primo terram, terendamque, grana soluenda, defodienda; quæ inde proueniunt, denuo terenda, soluenda, sublimanda, deinde coagulanda (agnoscis, opinor, tuas voces) & excoquenda; ille, ni fallor, intelliget terram aratro sulcandam, vertendas iterum glebas, sementa iacienda, omnem operam rusticam adhibendam; expectandam eorum quæ proueniunt
matu-

maturitaiem, demesso iam frumento, illud non sine magna adhuc opera, transmutandum in panem? Et illa tamen enigmata, quæ tuis libris continentur, sunt magis inexplicabilia. CHRYS. Tibi admodum assentior. Verum ad id unde sumus digressi, redeundum. Dicebas, generata ad sua initia reduci deberi, idque nature consentaneum esse. Atque mihi hoc idem videtur factu esse impossibile. THEOPH. Imo non possibile tantum mihi videtur id: sed facillimum; tamen ἡ ἀρετὴ ἑνώσιος. Exempli loco sit: Qui absinthite vinum artificiosius conficere volunt, hoc compendio utuntur: si in tenuissimum spiritum ipsam herbam reducant, cui tanta vis inesse potest, ut eius spiritus unicum mystrum toto quadrantali vini infusum, id omnino in sui naturam rapiat, saporem absinthii exprimens. Cur non simile quiddam circa metalla quoque euenire possit, non video. CHRYS. Eiusmodi sunt quæ refers, ut fieri non possit, quin totius negotii experimenta feceris, aut quoties lubet, experiri possis, quamuis constanter id dissimules. Nihil igitur aliud iam exspecto, quam ut arrepto calamo, rem totam mihi perscribas. THEOPH. Sed quorsum est, hoc a me exigere? Si enim hoc exacte scirem: nosti eam esse mysteriorum legem inuiolabilem, ut Secreta quæ sunt, non debere esse manifesta. Deinde si quid tale tentassem, aut experiri voluissem, idq; faterer. Si negotium non successit, iam me ridendum omnibus prabeo; & similis ero tuis impostoribus & erroneis. Si

74 DE ARTE CHYMICA

Si vero successisse dixerim, intelligis quantum mihi ex hoc molestiarum immineat. Cum, ut ingenue dicam, hoc tale sit negotium, quod nulli fere privato homini umquam, sine detrimento; ipsis autem regibus saepe exitio fuit. Ergo nec sapienti quidem optandum; nisi homini adeo absoluto, ut etiam omnium opum affluentiam spernere possit, & nullius rei indigere. Iamq; ni fallor, intelligis qui fiat, ut huius scientiae arcana, ad paucissimos tot seculis devenerint. CHRY. Ego vero existimo, nullis omnino literis hac arcana umquam commissa; sed (quemadmodum de Hebraeorum Cabala dicitur) traditione solum, ad posteros demanasse. THEO. Et hoc quidem est verisimile. Attamen & literis fuit hac scientia olim, etiam sine fuco, vel obscuritate commissa, & ab Asiaticis, ad Gracos devoluta. CHRYSOPH. Quasi vero apud Gracos potuisset, tanta caligine sopita, latuisse, quam vix apud Cimmericos in densissimis tenebris, occultam esse licuit. THEOPH. Recte tu quidem; sed difficile est custodire quod omnes petunt. Cuius exemplum, in thesauris sit, qui tantis laboribus effodiuntur: item in absolute formae feminis, quarum pudicitia tot insidiantes habet. Legistin'. Argonautarum apud Poetas in Colchum, expeditionem? CHRYSOPH. Imo illam ex Apollonio Rhodio didici. THEOPH. Animadvertistin', in illa latere, totam de arte Chymica historiam? CHRYS. Minime. THEOPH. Id ipsum suboluisse Aloysium Marlianum arbitror, qui suos, de
 hac

hac arte, commentarios, Vellus aureum, nominat. Magnum enim quiddam fuisse credendum est, ob quod tantum itineris & molestiarum, tentato pelago, Graciae proceres, duce Iasone, insumerent. Aries itaque velleris aurei nihil potius fuisse, est verisimile, quam membrana, quae ex pellibus conficitur, & libri, aureis literis conscripti, quibus aurea, id est, nostrae artis arcana continebantur: Suspensum vero in Aëta Colchorum, regis penetralibus, ipsoque templo, non sine diligentissima oculatorum custodia. Quo ineffabili thesauro a Medea filia prodito, ipsam non infinitas tantum diuitias habuisse, sed & alia miranda peregisse, credendum est; praesertim cum exiguo negotio, (quod videtur impossibile) Aesonem socerum decrepitem, firmiori valetudini, & quasi iuuentem restituerit. Expende diligentius, an non & ipse Apollonius, metallorum, aris & auri multoties (licet obiter) mentionem, faciat. CHRYS. Deum immortalem! ne tu te ipsum argute prodis ex his iam dictis; certior factus sum, te in ipsis verae scientiae penetralibus, versari. Nonne & tu miranda prestuisti? Jam vero id pernegas? Nonne tu morbis deploratissimis tulisti suppetias? cum tamen medicorum scholas numquam sis ingressus; sed solum illo tuo (quod aurum potabile dicunt) omnes Europa medicos antevertas, illique palmam tibi iam dudum tribuunt. Tergiuersari ergo illud diutius, sine gravi in me offensa non poteris. THEOPH. Etsi hac pro veris agnoscerem, nosti tamen a sapientibus

dictum; Quod occultum vis, nemini dixeris. Fateor me quidem, ex metallorum & metallicorum energia, multa, idque ratione Physica, deprehendisse, quorum praxis, ad utilitatem publicam, ipsamque medendi facultatem, plurimum confert. Tentasse me vero quidquam, privati mei emolumentum ergo, nemini hominum potest esse perspectum. Cum intelligam id regibus, ipsique Jasoni fuisse exitio: qui a propria coniuge (forte quia euulgari artem timebat) una cum liberis euersus. Libri autem, cum aula regia, exusti. Iam intelligis an sapienti tale quidpiam sit optandum. Expende etiam o Chrysochile, quantum tu mihi (si sapere incipias) hodie sis, pro meis monitis, obligatus. Intelligis enim quamdiu in sophistica illa Chymica versatus, & aureo hamo piscatus sis. Id certe infinitis accidit; ut deiectum animi, tum corporis, tum fortune bonis omnibus, id tantum solatii habentes, ut malint videri, quam esse, huius artis periti; potiusque esse credant, aurum ementiri quam aurum possidere. Et (quod est atrocissimum) ut socios pœnarum habeant, quoscumque possunt circumuenire, in manifestum discrimen perducere. CHRYSO. Tanta usus es argumentorum vehementia, ut animum meum, ab iis, quibus addictus erat, omnino diuerterint. Itaque ne verbum quidem amplius de hac re faciam. Sed unicum a te peto; cum omnis in hoc negotio, experientia, cum incommodo sit coniuncta, ne mihi facultatum quidquam deinceps pereat; ut mihi aperte indicare pergas,

pergas, quo pacto ego non libros tantum sophisticos, sed & ipsos impostores, prima statim fronte possim dignoscere. THEOPH. Id ego in tui gratiam breuissimis exponam. Primo ergo, quantum ad libros spectat, nihil pestilentius in hoc negotio irrepisse scias, quam illorum nuga, qui se interpretes antiquorum iactant. Quo nomine Lullius, magna mercede (scilicet) dignus; qui, ut omnes fere scientias, ita & hanc artem fide conspurcauit, & sic impostorum antesignanus esse voluit. Eiusdem farina libellus exstat; cuius initium, Omnis sapientia à Deo est: in quo nugator ille, enigmata omnium antiquorum soluere, offendicula (ut eius verbis utar) & errores ostendere, de tenebris in lucem reduturum se simplicem pollicetur: tandem ubi Barbarica loquacitate multum prefatus est, in intricatiores labyrinthos lectorem dimittit, quamuis illum suum librum (nugarum magnitudine refertum) semitam directam nominat. Postremo in cupri dealbationem (ita enim scribit) argenti colorationem & inauditas metamorphoses desinit. Hec paulo exactius refutare visum est, ut illum hominem, qui se philosophum nominat, & sapientiam sibi a Deo traditam, insipientia arguerem. De antiquorum scriptis tantum periculi non est. Secundo ex sermonibus protinus impostorem cognosces, cum ille statim a limine Hermetis lapidem, lapidem, inquam, sanctum phi-

losophicum tonat; hoc primum argumentum
 sit insania. Si deinde aliquot annorum expen-
 sas perferendas dicat; si de specubus subterra-
 neis, furnellis relictis, incuruis, apertis, clausis,
 pendentibus verba fecerit. Si de carbonibus
 vallium, montium; si de vitris arboreis; si de
 exercitio maioris & minoris operis; si de
 Mercurio philosophico: de rege Antimo-
 nii; de luto sapientia; de duodecim aquis ad
 artem pertinentes, & si que sunt similia, pro-
 fert. Et hac ad artem, ipsiusque finem neces-
 saria dicat, aut insanus est, aut impostor. Sin-
 ei fidem adhibeas, & opus fueris aggressus, fiet
 ut breui cum Gracis dicas, ἀδραστε ὁ θεοαυρὸς
 πείθει. Quod si esset hominum aliquis, cui
 omnia huius scientia arcana possent esse per-
 spectata; tuque in illum incideres; mihi tamen
 numquam fiet verisimile, illum te quidpiam
 certi edoctrurum, cum sapientes intelligant,
 quid Satrapæ in illos, a quibus reconditas scien-
 tias perdiscunt, moliantur, nisi magnifice ve-
 lint esse miseri, & remunerationis loco, aureas
 compedes per omnem vitam perferre. Id non
 negarim posse te peritorum conuersationibus
 multum iuuari, & mentis caligines discutere.
 Nam & Socrates nulli se doctrinam admini-
 strasse faterur. Sed ut medicus, non quidem
 visum præstat, verum deteresa hebetudine, aciem
 in obiectum dirigit: ita de omnibus scientiis
 existimandum est.

Cumque hac ita sint, intemperantia tamen
 hominum, affectuumque pertinacia, cupidita-
 tumque (ut Sophocles dicebat) furentes equi,
 ita multos agunt precipites, ut priusquam sapere
 incipiant, extremum infortunium, & Home-
 rica "ΑΤΗ, illos fædo interitu de-
 iiciat atque pessum-
 det.

F I N I S.

